

ქართველი
გაზეთი

ნიშადური



№ 44

ქოველიკვირილი უზრნალი

№ 44

«ნიშადური» დღეიდან წლის დამლევამდე ღირს 3 კ. 50 კ. ხოლო წლიურ ხელის მომწერთ (5 მ)
 გზავნება ეველა ძველი №№-ბი, ი. ჭავჭავაძის დიდი სურათი და «ნიშადურის კრებულები».
 იუდება წარსული წლის სრული კომპლექტი უფასო—2 მან.

მისამართი: Тифлисть, Валериану Гуниа, ред. „Нишадური“.

ქართული ხელოვნება

დიდებული დანტეს სატრფო



ალექსი-მესხიშვილი (მისი გასტროლოგების გამო).

ლაურეტა—ლეჟევრის ნახტი.

116

მტყინი ხართ თუ მოკვარენი?

„ხვედავთ, ვითარის კანდიერებით,
შეკრებების ჩვენზედ „უსჯულოება“.

ნ. ბ.

II

მაგრამ ეს რა!—სანამ რუსეთის „ერთად ერთი პარტია“ შოვინისტობდა და მთელ ქვეყანას აჩვენებდა ცენტრალურ მუშტს, ჩვენებიც, ლაქიის სულითა და გულით, ლაქიაობაში აღზრდილნი, მათ ნაცოხნსა ცოხნიდენ! მაგრამ როცა პოლონელებმა, ფინლიანდიელებმა, მალროსებმა, ციპირიელებმა და სხვებმა განაცხადეს, რომ ისინი მზად არიან დაიცვან თავიანთი ეროვნება, როცა თვით ს.-დ.—თა შორის აღმოჩნდნენ პატიოსანი და ჭკვიანი, რომელთაც ყური ათხოვეს ხალხის საერთო სურვილს,—მაშინ მუშტისტებს შერცხვათ და კეთილინებეს,—რამდენიმე განაპირა ქვეყანას,—პოლონეთს მაგალითად, უწყალობონ ავტონომია და ფინლიანდიისაც მაინცა და მაინც წინააღმდეგი არა ჰქონდათ რა. ჩვენებიც რასაკვირველია „ბალი-ალას“ ძახილით მიეგებენ ამ ამბავს. ჩვენთვის კი, ქართველებისათვის, აბა თუ ერთმა მათგანმა,—ან სხვამ,—ან ჩვენმა,—გაიმეტა რამე? ერთი ჩვენთაგანი ამ სამი წლის წინად ყველა კავკასიელებისათვისაც კი არიგებდა ავტონომიებს,—ჩვენ კი?—აბა ჩვენთვის რა საკადრისია ასეთი რამ! ჩვენ იგი არ გვეღირსება და არც გვეკადრება,—რადგანაც... ვინ იცის რა თბრადობანი არა შობეს ამ ვაჟბატონებმა, ოღონდ კი ჩვენთვის წაერთმიათ ეს უფლება! ხან ჩვენი ქვეყანა ყველა ქვეყნებზედ მაღლა დაყენეს და კლასთა ბრძოლა ისე გააღრმავეს ჩვენში, რომ აბა რა საკადრისი იქნებოდა საქართველოს გასოციალისტებულსა და გაინტერნაციონალისტებულ ხალხს ნაციონალური ავტონომიით შეერთცხვინა თავი მთელი ქვეყნის თვალში, ხან ბუშმენებათ გამოგვიყვანეს და რუსის ბიუროკრატის უმადლესი კულტურა შემოატანიეს ჩვენში, და სწორედ იმ დროს, როცა ჩვენში ეროვნება არც კი იყო, ეხლა კი გვიან არისო, რადგანაც სხვისი კულტურის წყალობით წინ წაასწრო ჩვენმა ქვეყანამ ამ რატაც ეროვნულ კითხვებს. ხალხს არ უნდოდა და არც უნდა თავისი პოლიტიკა,—წინად იმიტომ რომ ბუშმენი იყო, ეხლა იმიტომ რომ იგი ჩაება კლასთა ბრძოლის დიდ ფერხულში.

ხათაბალა ასეთი გაგონილა? რალა ჩვენ გვეწყვი ასეთი უცნაური ბენი? ჩვენთვის ყოველისფერი უკუღმართად ყოფილა მოწყობილი,—რაც საჭიროა ის ან ადრეა, ან გვიან!—რა გავწყობა, ასე ინება მოღალატეთა თეორიებმა და ამ თეორიებით ყოველივე აბსურდისა და დალატის აღსნა და გამართლება შეიძლება ისე, რომ კონტრასტ არ დაგაძრვიინებენ! მახლას, რა დრო დადგა... მაგრამ ერთი რამ გვაკვირვებს: როგორ შეიძლება ასეთ ნაირად აზრთა ცვლა და იქით-აქეთ ტრიალი, როგორ მოხდა რომ ამ სამი-ოთხი წლის წინად ცენტრალური მუშტი იყო ერთად ერთი ჭეშმარიტებისა და სოციალიზმის გამომხატველი, მერე კი შეერთებული შტატები, პოლონეთისა და ფინლიანდიის ავტონომია და სხვა? როგორ მოხდა რომ საქართველო ჯერ დიდი კლასთა ბრძოლის ასპარეზი იყო ეხლა კი ბუშმენთა ქვეყანაა, ისეთი, რომ თავისი პოლიტიკაც აღარ უნდა; ან როგორ მოხდა რომ ამ ბუშმენთა ქვეყანამ, ისიც რუსის ბიუროკრატის წყალობით, ასე საშინლად გააღრმავა კლასთა ბრძოლა ერთ საუკუნეში? როგორ მოხდა რომ კაპიტალიზმმა პოლონეთში შექმნა ეროვნება და ჩვენში კი მართა ეროვნული თავისუფლების უარ-ყოფა? თუ კლა-

სთა ბრძოლის სიღრმე იმავე დროს გამოხატულია კაპიტალიზმის განვითარებისა და უარის მიყენების ტრ ჩვენ გავიწყრა დემოკრტი და ვერ შევკენით ეროვნული დიდობის პიტალიზმის განვითარებით კლასთა ბრძოლად?—როგორ მოხდა რომ რუსეთის სიღრმესთან ედ-ილბალი სწყდებდა არა მათივე ნების სურვილით, არა მართლაც და მათ ობიექტიურ პიმიხედვით, არამედ ს.-დეკთა უძლურ და შეუგნებელი ბით,—მათი სუბუქტივური სიმპატია—ანტიპატივიზმით, რომელიც არავითარ ცოდნაზედა და ქვეყნების, ბატონებო, განსაკუთრებით საქართველოს სან წელიწადში ათასნაირად რატომ ხსნით ერთსა და მოვლენას, ანუ უკეთ ვსთქვათ თქვენს წადილ საქართველოს ხალხისათვის არც არის საჭირო პოლიტიკა არც უნდაო? თუ არ იცით, და რა ჰქუა და გონივრულევთ ნებას მაგეთის რიხითა და დარწმუნებით იღ ჩვენი წესის აგების ღოცვა, და მთელ ხალხსაც, რომ არ შეუძლია თავისი სურვილი მკაფიო პოლიტიკურ ლეებით გამოჰხატოს, ძალრთ აღრიალოთ ამდენი ხალხით ღოცვა,—მისი დამარხვისა და გადაშენების, მისივე ვარი ღოცვა? მხოლოდ უგუნურს შეუძლია თავისი ბა (საფუძვლად) დაუდვას მთელი ნაციის მომავალი ქვეყანა ხომ სრულიად არ არის გამოკვლეული ეკონომიკურ არ არის შესწავლილი მისი კულტურული ისტორიული ისტორიაც კი ეხლა იწერება, თვით უკანასკნელი წლის ისტორიისაც თუ რამე ვიკით, ისიც ორად-თარაფიდან ა. ფრონელისა მთიუკეთზედა და კახეთის ვაჟბატონები: რუსები, ეზრაელები, მთელი მიღლ—თა, რომელსაც არც კი გაეჭობა თუ სად და საქართველო,—ჩვენი უბედობისა და ბედის წერასა—ჩვენი ს.-დეკები კი ესალამ-ალექიქაზედიან უფროსლო არა ნაკლებ უმეცარნი საქართველოს შესახებ უკვრენ და ყველაზედ მეტ ფანტიკოსობასა და კი ხმარობენ თავისი საკუთარი წისქვილის დანგრევი. ეს ვაჟბატონები—რაც არის, იმ ისტორიისაც კი ბენ, ოღონდ კი თავიანთ მიზანს მიადწიონ,—და ქვეყანას, რომ ჩვენ ღირსნი არა ვართ პოლიტიკურ სუფლებისა! სად არის ან ჰქუა, ან ცოდნა, ან სიან სამართალი?!

ღიან, როდესაც პრინციპები კაპიტალიზმისა ზიისა, პროლეტარიატისა, სოციალიზმისა, კლასთა სა,—ეს ღრმა პრინციპნი და ცნებანი, რომელთაც ნის სფერაში და სინიდიისიერ გულში ტრიალი და არა უვიცთა და საზიზღარ წადილით აღსავსე და გულში, ჩვენთვის ლათაიებად გადაქციეს და ისე პინძლდენ, მაგრამ ლათაიებს ბოლოს მაინც მაღალ ხოლმე ჩვენისთანა მდებალი კულტურის ხალხიც ხედავდა მოღალატეებმაც სულ სხვა ხერხებს მიჰყვეს ხედავდა არდარი, მაგალითად, აი რასა სწერს Haman მე 4 ნომერში: „არც კი ღირს ვამტკიცოთ უბრალოდ ანტირეალური ხასიათი ფედერატიული მოძღვრებით ლიც ართმევს ცენტრალურ საკანონმდებლო კრებებში ავტონომიათა დამტკიცების უფლებას. ეს მხოლოდ ყოფა ისტორიულად შექმნილ ძალთა განწყობილებით ყოფა მთელი რუსეთის ხალხის სუვერენული შეიძლება რომელიმე განყენებული წმინდა თეორიით“



ბით ასეთი უარყოფა გასამართლებელიც იყოს, მაგრამ
 არც ზომას პრაქტიკული პოლიტიკისას, მას არ შეი-
 ბა რომ ჰქონდეს სერიოზული მნიშვნელობა, ცხადია, რომ
 შეეფლათა—რუსეთის პარლამენტი და იქ წარმოდგენილი
 რტიბი არასოდეს არ დასთანხმდებიან რომ მათი უმაღლეს-
 უფლება ასე შეამცირონ. დემოკრატიულ უმრავლესობას
 პარლამენტისას შეუძლია კეთილ-განზრახვით
 განაპირა ქვეყანათა და ცალკე ავტონომიის მო-
 წე ერთა ბედ-იბაღს, მაგრამ იგი ნებას არ მისცემს,
 ამ განაპირა ქვეყნებმა და ხალხებმა მიითვისონ ეს უფ-
 ა, თუ მისი (ცენტრ. პარლამ.) სანქცია არ იქმნა—
 რა ამ ვაჟბატონის თავში სოციალიზმი, კლასისთა ბრძო-
 პროლეტარების კავშირი.—ერთი მუქარა და დარჩა!
 გმადლობთ მუქარისათვის. მუქარაც დიდი მღვეისგან
 ის,—სრულიად რუსეთის ხალხისაგან, მისი პარლამენტი-
 და იქ წარდგენილ პარტიათაგან. მაგრამ მთელი რუსე-
 ხალხის უდიდეს ნაწილს სწორედ ის ხალხები შეადგენენ,
 ვლთაც სურსთ პოლიტიკური თავისუფლება და ყოველ
 ის ძიებს იხმარებენ რომ თავისი გაიტანონ მაშ ყველა
 ყველი ხომ არ არის, რომ თავისი სახლი დასწვას და
 ხელები მოათბობინოს. მაშ ვინდა არ დაგვანებებს და
 გვეცემს ნებას ავტონომიები ვიქონიოთ?—უტყველია—რუ-
 ხალხი, ველიკორსები განსაკუთრებით მისი პარლამენ-
 იქ წარდგენილი პარტიები! აი თურმე სადა ყოფილა
 ის თავი დამარხული ეს დიდი აღმოჩენა ხვედრია წი-
 ბ. არდარს და ვნადვლობ, რატომ ბ. ანსაც არ გა-
 რა. მაშინ სოციალიზმისა და ინტერნაციონალიზმის პრინ-
 ბ. ანს ჩვენს მოსატყუებლად იქნებ ცოტა შეემოკლე-
 —მაშ არას მოგვეცემენ უსანქციოდ, რაღა? მაშ თავიანთ
 ებას ვერ შეამცირებენ? მაშ „ისტორიულად შემდგარ
 ხეს სახელმწიფოშია“ ultima ratio, უკანასკნელი არგუ-
 მ? ხომ ხედავთ, აკი ისევ მუშტმა წამოჰყო თავი!—თქვე
 იცილებო, რაღას ვჩნოდით ამ პროლეტარიატსა და კლას-
 იძობლას, ან თვით ბ. არდარი რაღას ერჩის მათ, როდესაც
 სტატის ბოლოში ისევ მათ აწვალებს და აჯახიზებს,
 და კი ერებს მოაკლას თავისუფლების უფლება. რომ
 მოგვეცემდენ და არც არას მოგვეცემენ არასოდეს,—ეს
 ჩვენც ძალიან კარგად ვიცოდით. და რაც არსებობს იგი
 შეუხებელია?.. რაც რეალურია, რაციონალურიაო, სტკვა
 მა,—მაგრამ ჩვენმა ს.-დეკებმა მაშ „პრიმიტივი“ გაუ-
 ამ სიბრძნეს—საქართველოს გარდაო, არა?
 —გმადლობთ, ყოველივე ამას მხედველობაში მივიღებთ,
 უბა შემდეგ მოგაგონოთ, როდესაც შეიძლება „პრიმი-
 “ ძალა აღარ ექნეს და თქვენ მიერ წარმოგზავნილ
 ლებთან გვექნეს საქმე, როდესაც „ბუშმენთა“ დასამ-
 ბლად გამოილაშქრებთ!..
 ეს ვილაც არდარია ხომ მუშტზედ დგას და იმუქრება,—
 ერთი ქართველ ანსაც შეხედეთ, საიდან მოგვიარა!
 მუქარა ჯერ არ არის სახეში მისაღები, მუქარას აბა
 იკადრებენ ცენტრი და იქ წარდგენილი პარტიები.
 უკეთესი გზა ამოიჩნია,—მოგვდგა და სულ თავზედ
 მატრია ჩვენი ისტორია: რუსის მთავრობის შემოსვ-
 ნში დიდი ბედნიერება იყოო, ბიუროკრატია მწესიე-
 დაამყარაო, ხალხი მას მიუდგა, მხოლოდ თავდაზნა-
 ებრძოდა მთავრობას, რომელიც ქართული ფეოდა-
 წინააღმდეგი იყოო, ჩვენ მწერლობაც არა გვექონია,
 მთავრობამ თავისი წარჯიბი არ დაგვიარსა გაზეითო,

ჩვენში ეროვნება სულ არ ყოფილა, ეროვნებას კაპიტალიზმი
 ჰქნისო, ეხლა კი თუმცა არის ჩვენში კაპიტალიზმი, ჩვენი
 ენების განვითარებაც დაიწყო, მაგრამ სამაჩხეთოდ დროზე
 გაჩნდა კლასისთა წინააღმდეგობა, ახლა ყველა ქართველთა
 შერიგება შეუძლებელია, ახლა ქართველ პროლეტარიატს
 კავშირი აქვს რუსის და სხვა პროლეტარიატთან, მაშასადამე
 ეროვნულმა საკითხმა მოსტამა წუთი-სოფელი ჩვენში, რად-
 განაც სხვა უფრო ღრმა პრობლემა არის გადასაწყვეტი—სო-
 ციალური პრობლემაო,—ამიტომაც ხალხს ეროვნული თავი-
 სუფლება არ უნდა, ეს მხოლოდ ბურჟუებს უნდათ თავიანთ
 სასარგებლოდ და მაშასადამე—ძირს ავტონომია, ძირს ხალ-
 ხის მიერვე უარყოფილი ეროვნული თავისუფლებაო!
 ისტორიაც ამასა ჰქვია და ლოდიკური დასკვნაც ამი-
 სთანა უნდა! თუ ეს განზრახ არ იყოს მოჩმახული, გაგონი-
 ლა ასეთი ტყუილები, ასეთი მსჯელობა ტყუილი ფაქტების
 შემწვობით, ასეთი დასკვნა ასეთი მსჯელობის შემდეგ?—
 ამ ვაჟბატონს რომ ჰკითხო, —ერი მხოლოდ მაშინ არ-
 სებობს, როცა კაპიტალიზმია. მაშ წინაღ არა ყოფილა აღარც
 საბერძნეთის ნაცია, რადგანაც საბერძნეთი პატარა რესპუბ-
 ლიკებად იყო დაყოფილი და ეს რესპუბლიკები ერთმანეთს
 ებრძოდნენ! აღარ ყოფილა არც რომის ნაცია, რადგანაც იქ
 მონობა იყო და არა კაპიტალიზმი. აღარ ყოფილა აღარც
 საფრანგეთის, აღარც ინგლისის ერი კაპიტალიზმამდის! მარ-
 თალია, ბ. ანი ამბობს, ერი თანამედროვე მნიშვნელობითაო,
 მაგრამ რასიკვირველია თანამედროვე მნიშვნელობით ერი
 მხოლოდ თანამედროვე იქნება და არა ქრისტეს დაბადებამდე
 არსებული! ეს რა არგუმენტია,—მაგრამ ამ ეროვნებას მარტო
 თანამედროვე სახელმწიფო და კაპიტალიზმი კი არ დაახასია-
 თებს,—მას ბევრი მხარე აქვს დამახასიათებელი, რომელსაც
 ვერავითარი ბრძოლანი მის შემადგენელ ნაწილთა შორის ვერ
 წაშლიან, ისე როგორც თუნდ თანამედროვე კლასისთა ბრძოლა
 ვერა შლის ეროვნულ თვისებათა გერმანიაში ან ინგლისში.—
 ძველ საბერძნეთში, იტალიაში საშუალო საუკუნეებში ერთ-
 მანეთს ებრძოდნენ რესპუბლიკები, მაგრამ სპარსელთა ანუ
 გერმანელთა წინააღმდეგ იგინი შეერთებულნი იყვნენ ხოლმე
 თავიანთ ენისა, კულტურისა, თავიანთ ბერძნობისა და იტა-
 ლიელობის დასაცავად, ჩვენშიაც ასე იყო. კაპიტალიზმი სად
 იყო ჩვენში; როცა იმერ-ამერობაც კი არ იყო და ერთ დიდ
 სახელმწიფოს წარმოადგენდა საქართველო? ერთი ენა, ერთი
 სარწმუნოება, კულტურა, ზნე-ჩვეულება და სხვა,—აი რა
 აერთებდა საქართველოს, და მიუხედავად მისი შემდეგ დაყო-
 ფისა პოლიტიკურად, ეს შემართებელი ძაფები ყოველთვის
 აერთებდა ქართველთ და აერთებს დღესაც. კაპიტალიზმი და
 ფეოდალიზმი აქ არაფერ შუაშია, კაპიტალიზმისა და ფეოდა-
 ლიზმის განწყობილებათა ცნებით ვერასოდეს ვერ განზომავთ
 საესებით ეროვნების ცნებას;—ეს შეუძლებელი აბსურდია;—
 კაპიტალიზმი და ფეოდალიზმი თავის განსაკუთრებით ფორ-
 მას აძლევენ ვრს, ხოლო მის შინაარსს ვერასოდეს ვერ გა-
 მოჰხატვენ, მაშ რა შუაშია ის უაზრო და ცრუ დარწმუნება
 მთელი საქართველოსი, რომ ჩვენში ეროვნება არც კი არ-
 სებობდაო! ჭკუაზედ მოდით, ბო ანო, და ისე ისროლეთ
 ასეთი სიბრძნენი!—მეორეს მხრით—უმწვერვალეს ხარისხამდი-
 საც რომ განვითარდეს კლასთა ბრძოლა და კაპიტალიზმი—
 ერს არ ერთმევა ამით სურვილი პოლიტიკური თავისუფლე-
 ბისა. განა ირლანდია, პოლონეთი, ფინლიანდია და სხვანი
 ამას არ ამტკიცებენ? რაღა ჩვენზედ მოიცალა ამ კლასისთა
 ბრძოლამ და ჩვენ მოგვიკლა ეს სურვილი,—აქაო და გვიან



არის ესლა ეროვნული პრობლემის გადაწყვეტა, გვიან და-
ვიწყეთ ძველი და ადრე შევედით ახალ პრობლემათა გადა-
წყვეტის ხანაშია, — რაღა ჩვენ გამოვდექით სხვაზე უმაღლეს-
ნი? ან რაღა მართა ჩვენში გამოიღო ამ კაპიტალიზმმა ასე-
თი უცნაური ნაყოფი? ან სად არის ჩვენში ასეთი დიდი კა-
პიტალიზმი? სად არის ჩვენში ასეთი დარაზმული და მეტრო-
ლი პროლეტარიატი, რომ ისე გაჰკივით, თითქოს მისი რი-
ცხვი მილიონებს უდრიდეს? ან იქნებ საქართველოს შესახებ
ამ დიდ პრინციპებს აქაც ჰქონდეს რაღაც „პრინციპანიე“?

რუსებმა საქართველოში უმაღლესი კულტურა შემოი-
ტანეს! ხალხი მთავრობის მომხრე იყო! — როგორი კულ-
ტურაც შემოიტანეს, — ჩვენ კარგად ვიცით! რა კულტურა
უნდა შემოეტანა ჯარსა, ჩინოვნიკობასა და მექრთამეებს? რა
კულტურა უნდა შემოეტანა ციციანოვს, რომლის იდეალიც
კაცების თავის კვეთა იყო და — სიტყვა პასუხი — დედამის
სულის გინება! რომელი კულტურისანი კაცი იყო კოვალენ-
სკი და სხვა ჩინოვნიკები, რომელთაც მექრთამეობისა, ქალე-
ბის საიდუმლოდ ჭერეტისა და ლოთოქის მეტი არა აჯონ-
დებოდათ რა? — მთავრობამ გაზეთი დაგვიარსა! მეცენატობა
გაიძვერული და პოლიტიკანური, ჩვენ რომ დაგვლუბა და
ამოგვავდო მე-XIX ს. დასაწყისში, ბ. ანს კულტურის შე-
მოტანა ჰგონია. გამარჯვებელი სკოლების გახსნა მაშ ზომ
უდრედს ღვაწლად უნდა ჩათვალოს რუსის მთავრობის მხრივ
ჩვენ შესახებ. ერთი გაზეთი კი რა დიდი კულტურის მომას-
წავებელია, რომელი გამომხატველია მთელი მწერლობისა,
ერთი მითხარით! ჩვენი ძველი მწერლობა, ძველ ბერძნულ
ლათინურ მწერლობის გარდა, მგონი უმდიდრესია მთელ სა-
ქრისტიანო ქვეყანაზედ, როგორც სასულიერო, ისე საერო.

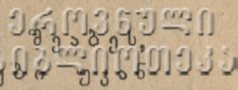
ეს ლიტერატურა იყო და არსებობდა, სცოცხლობდა
ჩვენში რუსების შემოსვლამდისაც; მეფერამეტე საუკუნეში
ქართველმა განათლებულმა ხალხმა იცოდა ძველი ენები,
ფრანგული, სომხური, რუსულიც, მუდამ სწერდენ ქართუ-
ლად სერიოზულ შრომებსა და სთარგმნიდენ სხვა ენებიდან.
სანამ რუსები შემოვიდოდენ, რუსულიდანაც კი მეტს თარგმნი-
დენ ქართულად, ვიდრე შემდეგ. სკოლები ჩვენში არსებობ-
და, მათი პროგრამაც ვიცით *) და აბა ახლა ერთი ბ. ანის
სანაქებო ბიუროკ. გინაზ. აიღეთ და შეადარეთ მათი პროგრ.
მაგალითად იყალთოსა და თელავის სკოლების პროგრამას, —
სად უფრო იყო ხეირიანი და სერიოზული სწავლა, რასაკვირ-
ველია დროის მიხედვით! სხვა არა იყოს რა, ქართულად
მანც იყო დაყენებული სწავლა მათემატიკისა, ლეთის-მეტ-
ყველებისა, ისტორიისა, ფილოსოფიისა, ლოდიკისა და სხვ.
— და რომ ეს სწავლა სერიოზული ყოფილა და წიგნებიც
კარგი ჰქონიათ, — ამას ჰმოწმობს ესლა არსებული წიგნები ამ
საგანთა შესახებ „ქ. შ. წ. კ. გ. საზოგადოებაში“. ამ ეპო-
ქაში, რუსის შემოსვლის წინად მოღვაწეობდენ ჩვენში დავით
გურამიშვილი, კალმასობის ავტორი, დავით რეჰტორი, სულ-
ხან-საბა ორბელიანი, ვახუშტი და მრავალი სხვანი, — ეს
ვაჟბატონი ანი კი გამომდგარა და იძახის — ჩვენში მწერლო-
ბა არ იყო! აფსუს, ქართველო, — რუსთველისა, პეტრიწისა,
შავთელისა, დავით გურამიშვილისა, ვახუშტისა, ს. ს. ორბე-
ლიანისა და სხვათა პატრონს თურმე მწერლობა არა გქონია,
შემოსულა რუსი, დაუარსებია გაზეთი თავისი ხარჯით 1820
წ. და აღდორძინებულა ქართული მწერლობა, საიდანაც მო-

მდინარეობს ბ. ანის მწერლობა და მთავრობისა, მაღ-
ალსაცე თავის მამათმთავართანდის, — მექრთამეებს,
შვილი მამასაო, გზაზედ უდგამს ტაბლასარ, და აა-
სწორედ, თორემ რომელი სიმართლის მოყვარე და თ-
რე ქართველი უარ-ჰყოფს ჩვენს მწერლობასა და იტ-
იგი ბიუროკრატიაზე შექმნა გაზეთის დაარსებით 1820
საო! ესლა ჩვენ განმამბედნიერებელ რუსეთსაც შეჰხე-
თი. რა შექმნეს მათ ძველად, როცა ჩვენში რუს-
ჰყვავოდენ? ნესტორის „ლეთაპისი“, ვლადიმერ მ-
„პოუჩენიე“, „სტოგლაიე“, „სლოვო, ო პოლოკ-
ვე“ და კიდევ სხვა დიდი ისტორიული, ფილოსოფი-
ხელოვნური განძნი? ან წაიკითხეთ თვით თქვენივე
პოკროვსკის წერილი მე-XVIII საუკუნის რუსეთზედ
დიდი განძები იყო იქ მაშინ ან ლიტერატურისა, ან
სოფისა, ან ხელოვნებისა ან რამე სხვა დარგისა, რ-
და მანც ჩვენთვის დიდი სახარბიელო ყოფილიყო. რ-
სოვი დიდი იყო, მაგრამ ცოტა ტრედიკოვსკისებლად
რამე სთქვამთ! ბიუროკრატია დიდი იყო და „წი-
დამცველი“, მაგრამ ცოტა თავდა-ზნაურთა თავგა-
ზედაც სთქვით რამე, როგორ ატყავებდენ გლეხებსა
გორი „ფეოდალური“ უფლებებით იყენენ იგინი
ლნი, „როზგით“ ხელში და „პოდატებით“, „ობრ-
„ბარშინიებით“ ჯობში! საქართველოში ხომ არ
პურისა და ღვინის მეტი, — რუსეთში კი აგრეთვე
არაყი იყო უმთავრესი სიმდიდრე, — მხოლოდ XI
კუნის მეორე ნახევრიდან იწყება მანუფაქტურა და
დება შემდეგ, ისიც საშუალო საუკუნის ტენიკითა
შრომის ეკსპლოატაციითა. მოსკოვიც არ იყო გამ-
ამ საერთო მოვლენიდა; — ასეთი იყო თურმე ჩვენ
ბელთა მაშინდელი მოქალაქობრივობა. პურის საგა-
ნვა კი, ამ უმთავრესი სიმდიდრისა, მხოლოდ ერთი
ნისა იყო იმხელა იმპერიაში. თავდა-ზნაურობა ისე
ნობდა, როგორც მგონი არც ერთ ფეოდალურ
„ხელმწიფე მეფობდა, თავლობა მართავდა“, — და
ართმევდა გლეხობას, ვაჭრებთან ერთად ისინიც
საუკუნის ყაიდაზედ ეწეოდენ „მრეწველობას“. ჩი-
მექრთამეობასა და ქურდობას საზღვარი არა ჰქონდ-
ში 1796 წელს, ეკატერინეს შვილისშვილი ალექსან-
რდა: „საკვირველია რა ხდება. ყველა ავსაჰობს
ვერ ნახავ პატრონს კაცს, — საშინელებაა!“ გაზე-
თალია გაჩნდა ჩვენზე ადრე რუსეთში, მაგრამ დ-
სურ წერილების გარდა შემდეგ განცხადებასაც
отдается квартира въ наемъ и продается
дѣвка-ო!.. ეს! ბევრს ვიტყოდით კიდევ, მაგრამ
სტობაში“ ჩამოგვართმევენ! ყოველ შემთხვევაში —
ნი სთქვამთ, იქ სხვისიცა სთქვით, ნუ გრცხვენიათ,
და ა-ებო!

ასეთი „კულტურული“ ხალხის ბიუროკრატ-
ვიდა ჩვენში, და რასაკვირველია გაგვამბედნიერებდ-
რასაკვირველია მისკენ იქნებოდა. მაგალითად, 18
შემოსვლის სამ წელიწადს შემდეგ, აი რა ჰქმნა
როგორ მიუდგა მას ხალხი მთიულეთში: [არას
იმაზე რომ თვით თ. ციციშვილიც კი გაბრაზებ-

*) წაგვიკითხავს მღვ. პ. კარბელაშვილის რუსული გა-
მოუცემელი ხელნაწერში საქართვე. ეკლ. შესახებ.

*) Исторія XIX вѣка въ Россіи, Россі-
цѣ XVIII вѣка. М. Н. Покровскаго.



უნამუსობაზედ, გარყენილობაზედა და მექრთამეო-
 არას ვიტყვით იმ ერთ მოხელეზედ, ტარასოზედ,
 თვითონ და თავის ცოლის სახელობაზედ უნდოდა
 ადლო ბატონიშვილთაგან მთავრობისაგან წაგლეჯი-
 ლები, არას ვიტყვით სხვა კულტურულ მისწრაფე-
 ლის წესიერების მოყვარე ბიუროკრატთა, რომელთაც
 გლეჯა და სკვითურად გაცარცვა მოინდომეს
 სილისათანავე, და რომელთა სიყვარულითაც ბ. ანს
 გებდებამ! მხოლოდ უფრო „კულტურისანა“ მათი
 ბანი ვნახოთ მთიულეთში. აი ერთი ასეთი მაგა-
 ,1804 წელს, 27 მარტს ოსებმა მიართვეს საჩივარი
 ომან ერისთავს, რომ სოფელ ჟამურს ამოვიდა ანა-
 ბის კაპიტან-ისპრანეიკი, გაბაწრა ოსები და აქ-
 დლები ისათვის გაჩორკნილ გობში
 ო. სალაფავი ამ ნაირად მოამზადა კაპიტან-ისპრა-
 შიგჩაასხა შრატო, მერმე ჩაჰყარა
 წულიკატები და ყოველივე ესე და-
 სფერინით შეახავაო. ამას არ დაგვაჯე-
 იონ ოსები, რვა სახლი გადაგვიწვა, სადაც დავე-
 10 კოდი ქერიო“. *)—აი, უმაღლესი კულტურის
 ამაჰა ჰქვია! ნეტავ ვიცოდე უმაღლესი, ესე იგი
 მიმდებარდა!.. ეს ალბად ანის კულტურა იქნება, ვი-
 გი ქართველია.—საქართველოში ხალხი მთავრობას
 მთავრობა კი ფეოდალებს ებრძოდა! აბა ერთი
 რა დიდი თავდა-აზნაურობა იყო მთაში, ან რომელი
 იყვნენ ის ოსები, რომელთაც „კულტურისგებამ“
 ჰქამეს და ადამიანის ფეინი ასევე! ან არა და გადა-
 ხოვადოდ მიზნეს მთის აჯანყებისას, თვით მათგანვე
 ბოლს, და სთქვით,—რა შუაშია აქ ფეოდალიზმი და
 ბიზმი! მელას რაც აგონდებოდა ის ესაზმრებოდაო,
 ანსაც სულ ყველგან ფეოდალიზმი და ბურჟუაზია
 ა. ბეგარა ყაზილბაშური, ცარცვა-გლეჯა ბიუ-
 რულ ყაზახური, უნამუსობა სკვითური, რომელიც თავს
 მთიულეთს,—ქართველებს კიდევ მეტად, ვიდრე
 აი რომ გამოიყვანა ხალხი მოთმინებიდან და აჯან-
 მეთ რას ამბობენ ისინი თავიანთ საჩივარში:
 კაცისაგან თითქმის მოუთმენელს სიცივეში სტეფან-
 ანანურამდე საშინელი თოვლი გვახვეტინეს და გზა
 დეთ.

ჩათ და არ მოუციათ ქირა; ერთჯერ მოგვეცეს თითო მანეთი,
 —ესეც მოვითმინეთ.

6) ორი დედაკაცი უღელში გაგზავნეს
 მარხილი მოუბეს და სალდათე
 დედაკაცებს მათრახითა სცემდენ.

7) გვიბრძანეს და ოთხი საკირე დავსწვით, ერთი ზა-
 ქათ კარს, მეორე ბურღულის კარს, მესამე ნადიმადის კარს
 და მეოთხე ამირიძის კარს.

8) თავადმა ერისთავმა თორნიკემ ჯარს რომ დაუძახა,
 ჩვენ გამოგვიცხადეს, ერთობით ჯარში უნდა წახვიდეთო
 (ერევანს ლაშკრობისათვის, ა. ფ.), და იქიდან გავიგონეთ,
 წინ ჩვენ უნდა წავეყვანეთ, ჩვენთან მოდევნებით ქსნის ჯარი
 და ჩვენს უკან სალდათი და შემწყვედურნი ცემით რუსეთს
 უნდა გადავერეკინეთ; დედა-კაცი და რომელიც წვრილნი
 შ.ნ დარჩებიან, ხილებს საკეთებლად კირი იმით უნდა ვა-
 ზიდვინოთო.—ესეები იმათგან გავიგონეთ.

9) დაგვიღეს ფიცი შვიდის წლის სითარხნე, არც ერ-
 თი წელი დაგვაცადეს; წელს ცხვრისა, თოხლისა, ერბოსა და
 სხვისაც დებულობისა მაგიერად სულ თეთრი გამოგვართვეს
 ორის წლისა, რომელიც ჩვენგან შესაძლებელი არ იყო და
 ვერსად ვიზოვეთ და ჩვენის ეკლესიებიდან გამოგვატანინეს
 თეთრი და წაიღეს. გამოგვართვეს ცხვარზე ხუთი აბაზი, თო-
 ხლზე ოთხი, ერბოზე ოთხი, თივაზე, ხუთ ლიტრა ქვრზე და
 ერთ პურზე გამოგვართვეს ხუთი აბაზი.

10] ვისაც თვითო კოდი ქერი ჰქონდა და თივა, უფა-
 სოდ წავგართვეს, რომელიც ჩვენ მოხელეთაც არ ჰკითხეს.

11) ბრძანება იყო, რომელიც ყაზახნი ადგილ-ადგილ
 იდგნენ, ქერი და თივა უნდა ეყიდნათ; ჩაფარიც თავიანთ
 ცხენით უნდა მიეყვანათ და მოეყვანათ, ქერსა და თივას უფა-
 სოდ გვართმევდენ და ცხენსაც უქირაოდ და კურიელიც ჩვე-
 ნის ცხენით დაჰყავდათ.

ჩვენ ამ ზემოხსენებულის მწუხარებისაგან, რომელიც
 ყოველად მოწყალის ხელმწიფის უძლეველის ჯარის საქარ-
 თველოში განძლიერებას ღმერთს ესთხოვდით, ახლა ამას ვით-
 ხოვთ, რომ მსწრაფლის განსაცდელით ერთობით დავინთქეთ.
 ჩვენს ძალას არ ვიქადით, რომ რუსეთს ვებრძოდეთ. ჩვენ
 ერთობით აწ ის ვირჩიეთ, თუ სხვა არა მოგვევლინა რა გან-
 საცდელი ამ მოუთმენელის მწუხარებისაგან, ჩვენის ხელით
 ჩვენს სახლს ცეცხლი უნდა მოვიკიდოთ, ცოლ-შვილი შიგ
 შევყაროთ, ჩვენც შიგ შევიდეთ, და დავიწვენეთ. ამ ტანჯვას
 და მათრახით სიკვდილს და ჩვენის ცოლებისას უწესოს
 საქმით დანახვას ეს გვრჩევნია რომ ასე დავინოცნეთ,—მარ-
 ტო მთიულეთში ცემით 23 კაცი მომკვდარა სხვას გარდა.

ეს საჩივარი ერთობის პირით მისცეს მოციქულთ. ბურ-
 დული მღვდელი ათანასე, ნაზლაიძის სახელო ბერი, ბურღუ-
 ლის სახელო ბურჟუაზი ფადიური, ნაზლაიძე დათუნა, ციხის-
 თავის შვილი გიორგი, ბენაიძე გამაზარე. *)

ზოდ ხედავთ, რა დიდი კულტურისობა გამოუჩენია
 რუსობას მთიულეთში—ქალების გაუპატიურება, მათრახით
 ცემა, უღელში შეგება,—ძარცვა-გლეჯა, ავაზაკობა, კაცის
 კვლა! მე არ ვიცი, სად მიიღო ზრდილობისა და კულტურო-
 სნობის სწავლა ბ-მა ანმა, მაგრამ ალბად მას ასეთი წარმო-
 დგენა აქვს კულტურაზედ, თუ კი იგი უმაღლესად სთვლის
 ამ შემოტანილ კულტურას ველურ მთიულეთში!—მერე ერ-
 თი გაჰხედეთ, რამდენი თავადი და აზნაური აწერს ხელს ამ

ნ. მთიულეთი 1804 წ. ა. ფრონელისა, გვ. 46

*) ა. ფრონელი, მთიულეთი 1804 წ. გვ. 105—106.

საჩივარს, სულ მეფის სისხლისა არიან ეს ნაძლიძეები და ბენაძეები ერისთვები, ყაზბეგები და სხვანი კი, რომლებიც ჯვრებისათვის მთიულეთს აგდებდენ, რომელთაც საზიზღარი როლი ითამაშეს მის „დამშვიდებაში“, რომელთაც კულტუროსანთ მთავრობის მხარი ეჭირათ, სულ „ხალხის შვილები“, მშრომელი „გლეხები“ და „პროლეტარები“ იყვნენ! მახლას, სულელობა და უპატიოსნო წადილო, სადამღის მიიყვან მოკლე ჭკუისა და უსულო ადამიანის გონებას!

ალაროდელი.

ჩემი სახე

ვარდზე დავმღერდი, მძორზე ვჩხაოდი;
ხან ყვავი ვიყავ, და ხან ბუღბუღი.
ხან ნადვლით მქონდა გამოჟღენთილი
და ხან კი თაფლით მე საფე გული.

სულ გაზაფხული სად გაგონილა?
განა იშლება ყოველთვის ვარდი?
ცხოვრებაშიაც ერთს ჩვენ სიხარულს
თან მოსდევს ხოლმე ათასი დარდი.

და მეც იმიტომ უფრო ვჩიოდი!..
ათასში ერთხელ თუ მისტვენია!..
მაგრამ იმ დროს კი მსმენელებისთვის
ია და ვარდი დამიფენია!..

გამიქრა ის დრო და მას თან გაჰყვა
გაზაფხულიცა ჩემი ნარნარი.

სიბერემ თავში ჩამიკაკუნა,
დამიდგა ბედ-კრულს ცივი ზამთარი:
არც გაზაფხული! აღარც ბუღბუღი!..
ჩემ თავზე ვჩხავი!.. მცივა და მშია!
მხოლოდ წარსული კი დამჩენია,
მაგრამ აწმყოში რა ნუგეშია?..

აკაკი.

მზისკენ

იყო დრო, ოდეს ადამიანი, ვითა ნადირი, და-
ბურულს ტყეში ტევრად სცხოვრობდა... მას სხი-
ვი მზისა გონების თვალით არ ეხილა, არ ესმოდა
გემო იმისა და არცა ცხოველ-მყოფლობის ძალი ამ
სხივის. იკვებებოდა ხეების ქერქით, ჭია-ღუთით,
ჩლუნგი იყო და უ-ყუათო. ერთ დღეს სხივმა ობ-
ოლმა გაარღვია ტყე უდაბური, ბებერ ხისა დიდს
ბოხროში მიაკვლია კაცის სადგური და იწყო მუნ
კრთომა. სხივის თამაში მოეწონა ადამიანსა და მო-
ინდომა მისი დაქერა... უგონოებოთ აფათურებდა
იგი ხელებსა მაგრამ—ვერა! ცვიფრებოდა, ოდეს
პაწა ზოლს სინათლისას ვერ იმორჩილებდა... იგი
ამ ხელით იქერდა დათვებს, მგლებსა... მაშინ იფ-

იქრა სუსტის გონებით: — უეჭველია — ექნება ბ-
სადმე ამ სხივსო... გასკრა მან: ტევრად, ტყე დაბ-
რული, ეწვალა ბევრი და გამოჟღენთილი...
გილს. დაინახა მზე! გვერდით უყურებს იგი თა-
აჩრდილს, ხოლო დროს აღარ კარგავს — გამოი-
ნოს, რა იყო იგი, ანუ რასა ჰგავს... ნაცვლ-
ერთისა ახლა ურიცხვი გაუჩნდა სხივი, და მო-
და იგი, რომ ყველანი მზისგან მოდიან... და
უდგა გზას იგი მზისკენ!..

ოდეს დასტოვა მან ტყე ბნელი, ნახა ნა-
ლი, თითქოს გონებაც მოიმკლავა და გაიზარდა
თვის მონებათ გაიხადა ბევრი ქმნილება ქვეყნისა
სამყაროს ძალნი... ხოლო მის თვალნი კვლავ
რინდულათ მისტერებიან სხივ-მტყორცნელს მზე
სურთ მიწვდნენ მასა... მზე შორს არის! გამოიფ-
მან მანქანები: ხმელეთს რკინის გზა, წყალზე გ-
ბი, ჰაერს იალქნები.. მზისკენ! მზისკენო! —
ღალადებს.., რას შექმნის ისეთს, ან რას დაბად-
— მზეს მიაღწიოს! შეიძლებს იგი, ამ გასაჭირს თ-
აღწიოს?

თომა პუა.

აკაკის

მაღალ გრძნობებით აღსავსე გული
ერის ნუგეშად კიდევ ეღვწება
და დიად ზრუნვად გარდაქცეული
ტანჯულ ერს შვებად თავსა ევლება.
მისი ჩონგურის ჭაღარა სიმნი
ქაბუკის რიხით ყურს ჩავვძახიან:
„შეიგნეთ, ნუ ხართ თვალდახუჭილნი,
თორემა მტრები ღრეში ჩავგყრიან!..“
მამულიშვილნო! ნუთუ არ გესმით
მოხუცი მამის გულწრფელი რჩევა,
რომ უდარდელად და დამშვიდებით
გძინავთ... არა გსურთ აწ გამოკვება?!

ი. მჭედლიშვილი.

ტფილისის სემინარიის XIX საუკუნის დაბო-
(მოგონება).

წელიწად ნახევარზედ ცოტა მეტი იყო ტფილ-
სემინარიის ინსპექტორად (1898—1899—1900
წავალ ვ.წ.) უველასკან ცნობილი დიმიტრი აბაშიძე,
რამ ამ მცირე ხანში მთავრობა საუკუნო და წარუშ-
სხვანის დამსახურება მწაფეების გულში.

არც ერთ „ტექნოლოგიის“ ინსპექტორს,
რექტორს არ მოუტანია ბედ-კრულს სასწავლებლის
იმდენი ზიანი, რამდენის მოტანაჲ მთავრობის
სახელგანამა თავადიშვილმა.



მსგავსი თანავე დაეხსნა დიმიტრის სემინარიის
 კლასის წლის კონფერენციები - მისწავდა ერთი ცოდვილის
 რად კი რამე ღირს-შესანიშნავი ეზოვს შიგა, მა-
 ჩაინერგა თავის უმანკო გულში. ზარბუჯი განცხად-
 ებოძა რომ გვიტანავდათ, სახის კამპეტოვადე-
 შიგნით შეგატყობინებდათ, რომ თქვენი განცხადება ან
 კონფერენციის დასრულება, ან არათვინავე ებიტანა.

სიძულად ვეკლავ მწაფე, რომელსაც კი თვით-გან-
 კლების სურვილი და სიყვარული ჰქონდა, სამაჲ იერეთ
 თარისეულობა და ლაქტობა; მისარჩლე და მო-
 ეო მამა ინსპექტორი ტვინ-გადაუბუღე ტაი-
 კაჩნიდებისა.

1893 წ. ამბოხების შემდეგ სემინარიელებს ზან-
 კარეთ ცხორების ნება წართვეს, კარდა იმა, რა
 დედამისთან ცხორებდა. ზანსიონიდან ქალაქში
 მისწავლებს შეეძლოთ შეადგოთ 2-5 საათამდე, 1-
 თითი სარკებლობდა სიდი ელეშენტი სასწავლებლი
 კანდა თვითგანსვითარებელი წრე, რომელიც იერი-
 და დანიშნულ დღეებს ვისმე ბინაზედ. აქ სემინარი-
 საერთოდ ბეჭობდნენ სამშობლო და უცხო ერთ-
 რატურაზედ და იმ შეცნობების დარკზედ, რომე-
 სემინარიის მთავრობისგან, ვითარდა მწავლებლობა,
 უფლი იყო. შოულობდნენ სასარკებლო წიგნებს და
 უფლი აგრცელებდნენ.

მ წრეს დააბნა წმინდა მობღვარი. ბევრი შეგირ-
 ბელმწიფო ხარჯიდან დაითხოვა. ბევრიც მთლად გა-
 სისასწავლებლიდგან. ერთ გაზაფხულზედ თვრა-
 გაცი დაითხოვა ერთაშად სემინარიიდან.
 დიმიტრი აბაშიძე არავითარ დევნის საშუალებას არ
 უბოდა. დაადგებოდა უცხად თავზედ მწაფეს და
 უბოდა წიგნების უფთხა. შემდეგ წაიყვანდა გარდუ-
 და სანჯვლების უფთხი გაუნსწავდა. სამარისი იყო
 მწაფისთვის „ცნობის უფრცელი“, „კვალი“, ან
 წიგნი, რომელსაც სასწავლებლის ბეჭედი არ ესვა,
 მაშვეს ბედი საკვყო იყო. ან მთლად დაითხო-
 ვემინარიიდან, ან სახელ მწიფო ხარჯიდან ჩამო-
 წნენ. სადილ შემდეგ სასწავლებელში დატყვევება
 უბოდა იყო.

რომ კეთილათ-მამაო ინსპექტორთ, ებ წიგნი სე-
 ბის ბიბლიოთეკაშიც მობიყება, რად წაბვართვით?
 (აბაშიძე „თქვენობით“ არ იხსინიებდა სემინარი-
 ალბათ კავშირი გაქვს ვიდაცებთან, რომ ებ წი-
 ბიტანია, მაგარ კარდა სხვებიც შეიძლება მოგკ-
 რა, - ასე მოგვიტრიალათ სიტყვას მამა ინსპექტორი.
 აბაშიძე კერძო წხრეით არა ემაუთოვადებოდა. მას-
 განხრეკვასაც ახდენდა. სადილს შემდეგ დაამწვადე-
 ბის თათხში რამდენიმე შეგირდს, წაიფოლებდა თა-
 ვის, დაუსხებდა მისამსახურებს, ჩაქუნით დაამტე-
 ვდა დამწვადეულ შეგირდების უფთხის და დაწყო-

ბდა წხრეკას.
 ერთ შაბათ საღამოს შეგირდები დედასთან
 ლად ეკლესიაში იდგნენ. გამოვიდა საუფროსი
 წაიყვანა თან ერთგული თანაშემწე და დაწყო საკვ-
 მოწაფეების უფთხის მტრეკა.

ვეკლავშეგირდს თავისი ნომერი ჰქონდა, უფთხისაც
 ეკრა ეს ნომრები და ამათ ზოუფლობდა ზატრინებს.
 უფთხების წხრეკას რომ მორჩინილიყო, ახლა შეათუ-
 ბისთვის მიეყო ხელი მამა დიმიტრის.

მეორე დღეს გარდვრობის უარუღმა აცინა შეგირ-
 დები. შეეო თავი შეათუბი ინსპექტორის თანაშემწემ და
 ტანისამოსს შინჯავდაო. უცხად გულგასუქილმა შეჭბლა-
 ვდა. თურმე ზაღტო ჩამოკარდნილიყო საკიდებლიდგან და
 თავზედ გადამაფარებოდა საწყადს ჰტონებოდა, შეგირდ-
 ბმა გადამაფარეს ზაღტო და ცემის მიზირობენო.

ღირსი მამა ზაზირისის წყვასაც სდევნიდა. ეს და-
 სიძახისი არ არის. მაგრამ დევნა სხვა და სხვა ხიარია.
 დაიჭერდა შეგირდს და ზირში ჩაჭსუნამდა, მერე ვეკლა
 ჯობეს ამოუბრუნებდა. იქნებ ზაზირისი ვერ ეზოვნა, სამა-
 ტიეროდ აცლიდა უბის წიგნს და წერილებსა.

აღუფლებდა მოწაფეებს ასეთი ქტეკა დიმიტრი ბუ-
 რისა. მაგრამ რას გაწყოობდნენ? მცირეოდენი ზროტესტს
 უკანასკნელზედას მხრე, სასწავლებლიდან გამოგდება მოს-
 დეკდა. სემინარიიდან გამოგდებულს კი გზა დაბნეული
 ჰქონდა. ისე რა ტიპის სასწავლებელი იყო მამის სემინა-
 რია, რომ არც ერთ სასწავლებელს არ უდებოდა მისი
 სამსაწავლო ზროტეკაში. ამას კარდა წლოვანობაც დიდად
 აბრკოლებდა ვეკლას. ერთად ერთი ხსნა სემინარიიდან
 გამოგდებულისთვის საიუნერო სასწავლებლისთვის მობ-
 შადეება იყო.

ერთხელ ჩვეულებისამებ დეკვლო დიმიტრის და შე-
 გირდების უფთხი დაელო. სხვათა შორის შეექმნე კლას-
 სელი შეგირდის №-იანის უფთხი დგან ამოელო რაღაც ხელთ-
 ჩაწერილი სქელი რვეული. ის იყო გაუთავებინა მამა ინსპექ-
 ტორს წაღირება და ნანადირევით ბაღკანზედ გამოვიდა,
 რომ ებ დეც შემთვინა სასწავლებელში №-იანი. ამხანაკ-
 ბმა უთხრეს, რაშია იყო საქმე. №-იანმა არც აცოვა,
 არც აცხელა; მოეწია დიმიტრის და ხელიდგან წაართვა
 რვეული. ბევრი იტინსტრა, მაგრამ უკან ვეღარ მიიღო
 კუმრეული ლუკმა. ასეთი კანდიკებისთვის დიმიტრამ
 მისიურვს დაუთხოვა ხსენებული მოწაფე სემინარიიდან,
 თუმცა უკან მსკენელს რამდენიმე თვე და უკლდა კურსის
 დასრულებას. (უნდა მოგახსენოთ, რომ სემინარიელი ცა-
 მელ წელიწადს სწავლობს, ისიც თუ არსად დარჩა, შეი-
 წელიწადს სასწავლებელში და ექვს სემინა-
 რიაში).

სასწავლო ებლი, გამოეკობა ალბათ არ დაუთხნმა მო-
 ზარდ თათხის ადმი არდელის სისასტიკეს, დათხრებით არ
 დაითხოვეს. №-იანი, მაგრამ წლის გასულამდე სახელში



ვლ. მესხიშვილი—ედგარის რძეში („მეფე ლირი“).



ვლ. მესხიშვილი—ჭამლეტის რძეში („ჭამლეტი“).

გაგზავნეს და ნება მისცეს გამოცდებზედ გამოცხადებისა. ბოლოს უოფა-ქცევაში ატეტესტატში ოთხი დაუსვეს და კურსი „სარისის გარეთ“ გაათავებინეს.

ტფილისის სემინარიის შესანახ ხარჯს მამეტებუღს ქართული სამღვდელთა იხდის, და იმის შვილებიც სწავლობდნენ მრავლად აქა. დიმიტრიმ სქემე უკუღმა დაატრიალა. თანატოლებად სდევნიდა ქართველებს, ერთობ შეამტირა ამათი რიცხვი სასწავლებელში. წინადთუ თითო კლასში 40—100 კაცი ითვლებოდა, იმან 20—30 ჩამოიყვანა მოწათეების რიცხვი. ცარიელი ვაკანსიები შეავსო რუსეთის სემინარიებიდან ლტოლვილ შეგირდებით. ზოგიერთ კლასში თითქმის სანახეო იყო ემიგრანტების და მკვიდრთა რიცხვი, საკმარისი იყო მოესურვებინა ვისმე რუსს ტფილისის სემინარიაში გადმოსვლა. არც უოფა-ქცევა, არც წლოვანობა, არც დრო, არც მოუშინადებლობა არ შეუშლიდა ხელსა.

გადმოსვლილთა და მკვიდრთა შორის მეტობობის მაგივრად—მტრობას აჩადებდა მამა ინსპექტორი.

— ხომ იცით, რა ზიარობით მიგიდეთ, არ აჭყვეთ ურწმუნო შეგირდებსა-ო, არიკებდა მოძღვარი ემიგრანტებს.

ეჭვი არ არის მიჭნვდებით, ვის დაუძახებდა ტრი ურწმუნებს.

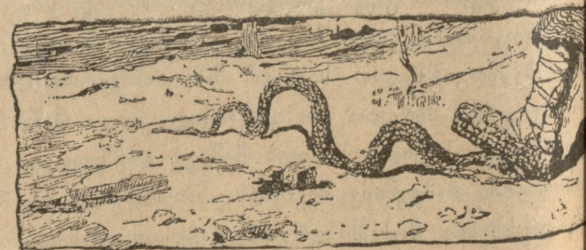
უოველი კლასი ორ ბანაკად იყო გაყოფილი. წმუნებს მოწმუნებების ეშინოდათ, დიდის მალვით თარვით შეეძლოთ ურწმუნებს ეკითხათ, ან ესუბრადგან ჯაშუშობა უგაოდა სემინარიაში კურთხეულის ფობის დროს.

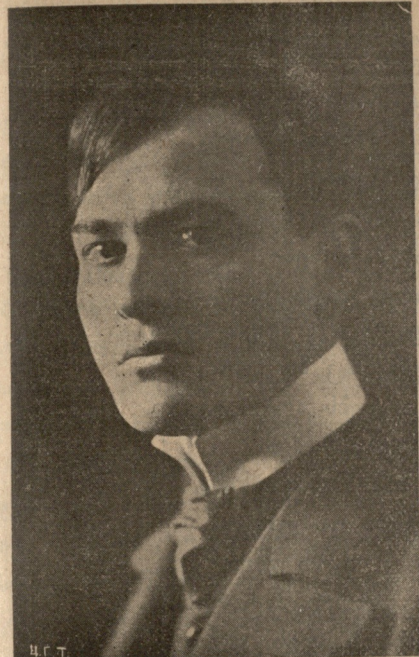
ცუდ უოფაში ჩაცვივდნენ ურწმუნანი: ოფიცო ინსპექციის გარდა გვერდით ჭეზუდათ არა საიმედო ნაკები.

ამ გვართა რიცხვში იფენენ ემიგრანტებიც და დრნიც.

ჯან ვერდი.

(შემდეგი იქნება)





„შიშლიკ“ „ერთგვება“ და „მთლიანობა“

გრ. რაბაქიძე (იპის ლექსების გამო).

„ცხოვრების სარკის“ ი. ნ — ლს
ჯიბილას პასუხი

„შრომის“ ერთ უკანასკნელ №-ში ივ. გომართ-
სისიძის „ეფესოვანის სიზმრის“ საზასუხოთ
რდის ნერილი“ დამისტამბეს. ახლა ვინმე ი. ნ — ლი
მისწავლა და ბნელს „ცხოვრების სარკეში“, მე
№-ში მლანძღავს, მარა რა ფერათ მლანძღავს. და
მლანძღავს მიტოვ, რამე ვითამც მე მისთვისაც გამეკრას
ნტი.

ბეგრი ვეცადე, აქეთ ვატრიალე, იქით ვატრიალე.
დადასტურებით ვერ გევიგე, ვინ უნდა იყოს ეს
— ლი? ი — ეს ი — აზრარეკელი კი არ უნდა იყოს,
ანა უშეკრსა და უტიფარს სიტუეებს ხმარობს. თუ
— ი-მათი ნ-აძირალი იქნება, ან ი — ეზუიტი ნ-ამ-
ლი, სახე ეგება ქე აქვს იესოსი მარა მოქმედება,
ნამდვილ იეზუიტური ქონია. მისი საზასუხო წე-
ი რა გადვიკითხე, იქიდან გამევიფანე ეს დაფს-
...

მე აღარც რივიანობა მქონებია, აღარც სინიდიონი,
შეუა, სახეშიც რომ შემაფურთხოს კაცმა, სადამს
მე, ზამზულა და ვირიც ვეფთვილვარ და შემძლება
მე შეეგანონ, თუ დროით კუდის რიკზე ფეხი არ
ქრეს, და სხვა და სხვა. ამისთანა დირსეულ კაცს
მე უნდა მიგზავნის, თუქრობდა სამართალშიც გევე-
...

ეს დამაზი და მარგალიტი სიტუეები მისთვისვე

დამიბრუნებია, კუთვნილებებისაშებრ, დედას იმისას კი
და უველას მისი სორტის საღხის დედებს ჯვარი დაგწე-
რე, მარა შებრადებთან კი, რომ ამისთანა უკუდმართი
შვილები გოუნდათ! სხვა რომ გაბარებებს აქიდან, ეს
მისაწონი არა... თვითან რამე მიმხვლადრეფავით და დროით
წასუღიყავით — წინ წყალი და უკან მენწევერ-თქვა მოგა-
ძახებდი-ეე ჩემდა თავათ! რაც თქვენ მოჭირინასუღე ხართ
ხვენი ქვეყნის და ხვენი საღხის, რა შავი ქვა გინდათ,
ან აქამდე რა გინდოდათ, უკუდმართებო!

აზა, მითხარი, რა წადმართობაა ეს, რომ მე-12
№-ში იწერები: — „სიღოფანი რა ჯაშუშობას იკადრებს
ამას მე უფველთვის და უფველგან საჯაროთ ვადვიარებო“,
და მეორე დღეს ასწორებ ვითამ: — „უკაცრავათ, არ იკად-
რებს უნდა უფთვიყოფო, ეს მეორე დღის არ, პირველ
დღის კი-ზე ვარესი არაა? არაა ეს იეზუიტური შეცდმა,
რომელსაც მხოლოდ იეზუიტი მოახსენებს, ჩაიღვინა?!..“

მე არც ვინმე კაცი მომხვლია და მოუხსენებია
ჩემთვის მოქალაქობრივი გამბედაობა და სამართალში რომ
ბებეწვიე, გავგებოდი თუ არა, და აწივც გავგებო, თუ არა
— ეს სხვა საქმეა.... აფხანიკებში თავი მოგტყერა?..
თავ-მოტყერილებში თავიანი რათერ იქნებოდი?!.. თქვენე-
ბურ ლანძღვა-თრეფას ნახოვი ვიყო და არ ვერადებოდე
ამის წამკითხველის უურთა სმენასა და გრძობას, მე ვინცი,
რასაც გიწყალბებდით ამ თავებზე!...

ჯიბილა.



ფაქტები და მაგალითები

(ესტეკების სუფრადგებთ)

როდესაც ს.-დ. სოფლად მეფობდნენ, სოფ. დაბლა საქარაში (შორაპნის მაზრა), მათს სამყაროს შეადგენდა, სწორედ იმ დროს გარდაეცვალა ცოლი ამ სოფლის გლეხს ალ. დ.—შვილს. ალექსიმ აიღო ვალი და ვახში ცოლის დასამარხავად, იმ იმედით, რომ თავისიანები და სოფელი, ვიზელაც კი დავალება ჰქონდა, მოუტანდა გადასახურავს, და მითი დაფარავდა მოხდენილს და მოსხდენ ხარჯებსა.

მართლა შემოვიდა გადასახურავი; გლეხმა ცოლი დამარხა, სალამოზედ ხელის გახსნა ჰქონდა დანიშნული; დაკლა ცხვარი, ინდოური, ქათმები და სხვა, მღვდელმა აკურთხა, გამზადებული სანოვაგე და როდესაც ორმოცდაათ სულამდინ შეყრილი სტუმარ მასპინძელი, სუფრაზედ დაჯდომას ემზადებოდნენ, სწორედ ამ დროს დაესხა თავს ექვსი შეიარაღებული „პარტიის“ რაზმელი. გადმოიღო თოფები და შეჰყვირეს: „შედით შინ ყველა, დაიჩოქედ და გაქვავდით, თორემ ეს არიო“!.. და დაუმიზნეს თოფები; თავსრეტ დასხმული და ელდა ნაცემი ხალხი შევიდა შინ და დაიჩოქეს.

— დაიჩოქოს მღვდელმაც! გაისმა ბრძანება — დაიჩოქა მღვდელმაც

— მასპინძელმა, საჩქაროდ წარმოადგინე ის ფული უკლებლად, რომელიც დღეს გადმოგზურეს“ — გაისმა კვლავ ბრძანება.

მასპინძელმა მაშინვე მოუტანა ყუთი, რომელშიაც იმ დღის გადასახურავი იყო. ახადეს ყუთი, ამოიღეს ფული, დათვალეს, გამოვიდა ას ექვსი მანეთი, ფული ჯიბეში ჩაიდეს და უთხრეს: „ეს კომიტეტისთვის არის საჭიროვო“. მერე მოაგროვეს შემწვარი ცხვარი, ინდოური, ქათმები ტაბლახაქაპურები და სხვა სანოვაგე. ჩააწყეს ხურჯინში და სულ ერთიანად წაიდეს. მასპინძელი და სტუმრები კი ხახამშრალი და მშოერი, უფულოდ და უპუროდ დასტოვეს.

დამსწრე

როდის დაიჭუნებხ?

ხანდახან კალამს ავიღებ
მომინდება წერა, —
სწორედ ამ დროს დაიწყება
ჩემი გულის ძგერა,

აბა, ისე როგორ ვწერო —
ვასიამო ყველას?!..
და თუ ვინმეს ვაწყენინებ,
საღლა ვნახავ შევლას?
მითხრეს, — თავისუფალი ხარ,
რაც გინდა წერეო,
მხოლოდ ჰკუთით კი იყავი,
არ მიწვდე ზერეო!
შენიანი, პატარები
აგინე, კიცხეო,
ნურც ერთს ნუ მოერიდები,
მაგრათაც მიცხეო.
მაგრამ დიდებს არა ჰკადრო
საწყენი რამეო,
თორემ მაშინ დაგიდგება
ბნელი და ღამეო.
აბა, ასე როგორ ვწერო,
რა ვუთხრა პატარებს?!..
მისაცხები ის არის, ვინც
ფუქათ დროს ატარებს...
რა ვქნა, კალამს რო ავიღებ,
ვერ ვწერ, — რაც მაწუხებს.
სულ განაბული მოველი, ...
როდის დაიჭუნებხ!!.

თომა პუსა.

რთხი წლის სამსახური (სოფლის ექიმის ცხოვრებიდან)

1901 წ. ვინახულე ჩვენს დედა-ქალაქში ვემების „უფროსი“. მეგონა, ექიმებს შორის უფრო უნცროსობა არ იქმნებოდა და სამსახურში დაწინაურება ექიმს ვერ გაადიდგულებდა. მოვსტყუვდი იმ წამსვე მეცა ბიუროკრატის სუნი. უფროს ექიმმა სწორა არც კი შემომხედა, ჩქარი ნაბიჯი შემოიჭრა მისაღებ ოთახში და ჩამოსართმევი ხელგანზე, ღენერლურად გამომიშვირა. დაბძანდა თურა, მედიდურად დამიწყო ლაპარაკი, აი აქ წადეს ადგილი არ გაუშვა ხელიდან, თვარა მერე განდა იქნებოა. გამოთხოვების დროს ჯერ ზურგით შემომამქია და მერე ხელი ჩამომართვა. ვიფიქრებდი, ღმერთმა მაშოროს ამ კაცთან სამსახურსათქო.

და წავედი სხვა ქალაქში უფრო აღამიანულ „უფროსის“ საძებრად. ახალი უფროსი უფრო ზრდილობიანი გამოდგა, თუმცა კი უფრო გულ-ღვარძლიანიც. მადლობა ღმერთს, როგორც მაზრის ექიმს, მცირე დამოკიდებულება მქონდა უფროსთან. მაგიერად მაზრის „ჩინოვნიკებმა“ შემიწყუხეს სული და გული.



გაუგებარი შიშით შეპყრობილი მივეშურებო-
 ზემ სასამსახურო ადგილისკენ. ძველი მეგობარი
 „ნიშაღური“ დარიგებას მაძლევდნენ და მეუბნე-
 ნდნენ, ახალ სამეფოში შედგი ფეხიო, პირველად
 პირდება ახალ წრესთან შეგუებაო, ფრთხილად
 უკუ, ყველა ჩინოვნიკებთან თავმდაბლად, ზრდი-
 ნიანათ დაიჭირე თავიო და სხ. უფროსმა ექიმ-
 მთხრა, თუ გამომძიებლებმა გაგაჯავრეს, ნუ
 ნია, დაგიფარავ ვისთანაც ჯერ არსო, ჩემი-
 სათვის თავის გამოდება ვიცო.

მივედი დანიშნულ ადგილზე, ერთ მიყრუე-
 დაბაში, და პირდაპირ ჩემ წინა-მოდგილეს,
 „კოლლეგას“ ვეწვიე. „კოლლეგა“, ძველი გა-
 დილი ჩინოვნიკი, ძლიერ გაახარა ჩემმა მოსე-
 რადგან კაი ხანია ლამობდა თავი დაეხწია
 სათვის. ის იყო ტომით ებრაელი, დაბალ-და-
 ზალი, ჩასუქებული მოძრავი, მოუსვენარი. ჯერ არ
 დარეცხავი, რომ იმ წამსვე მახალა: „კოლეგა!“
 დიდი საქმე დავიწყე! აქაურმა მაზრის უფ-
 რთ მთელი მაზრა გაყვლითა და ააოხრა, მე და-
 ვლე და ახლა საქმე სწარმოობს... — „კოლ-
 ლეგა“, როგორი ჰაერია აქ, — სიტყვას ვაწყვეტი-
 და ვეკითხები, მაგრამ ის მაინც თავისას გა-
 ძობს; „არ იფიქროთ, პირველათ მე დამებიზ-
 ნოს, არა! იმან დამაბეზლა, ცილი დამწამა,
 და ქრთამი აიღოო“... — „კოლლეგა“, ძვირობა
 აქ, თუ იაფობა? კვლავ ვეკითხები. — „ქრთა-
 მის იღებს, ხალხს ტყავს აძრობს და სხ, — მოხ-
 ბირი ქორების გუდას და ილაპარაკა სწორედ
 საათი. შევჩერებოდი, თუმცა ყურს არ ვუგ-
 დი დაღლილ-დაქანცული, მოსვენებას მონა-
 ლეგას“ მეუღლემ, რომელიც ძლიერ ჰგავდა
 მს ტანად და ხასიათით, შემოვიდა თუ არა მორ-
 ლე-მოკაზმული, ქმარს უბრძანა: „ახლა შენ წადი
 ვილაპარაკებო.“ — „ოჰ, ღმერთო, რა გუ-
 ფანცქალით გელოდით, რატომ დაიგვიანეთ?“
 ვაგს. „მომწყინდა აქ ცხოვრება, თუმცა კიდე-
 მენანება წასვლა, შევეჩვიე ხალხს, მეგობრებს“
 გააბა ლაპარაკი და, რაც დაბაში საგულისხმიე-
 მოწინდარიყო, ყველაფერი ერთბაშად მიამბო.
 დრე ქალების შესახებ ილაპარაკა ბევრი რამ
 ტერესო. „აქ პატიოსანი არაიენ არის, აი თუნდ
 ის ცოლი, თავს იახალგაზდავებს, თუმცა კი
 ღია; უყვარს ახალგაზდა „კავალრები“. და,
 ნებავეთ, №2-ის ცოლიც არ არის იმაზე უკე-
 ისიც ძალიან კობტაობს და თავს აწონებს
 გაზდა ბიჭებს. აი ამას ცოლი გაეჭკა, „მას
 უყვარდა, იმან ეს სთქვა, იმან ის...“ ოჰ!

ღმერთო. ვფიქრობდი ჩემ გუნებაში, მეღირსება კი
 მოსვენება?! იმ დროს შემოვარდნა ~~ყოფილიყო~~
 შურდულივით და მეკითხება „კოლლეგა“
 ლეგა“, „გნებავეთ ჩემი ნივთები იყიდეთ, წამობძან-
 დით, დაათვალიერეთ“. მაჩვენა ძველი, დამტვრეული
 ავეჯი, სრულიად გამოუხადეგარი, გადასაყრელი,
 და ხუთმეტრი მანეთი დამიფასა. როგორც იქნა,
 ჩავიბარე „კოლლეგისაგან“ საქმეები და ღმერთს
 შევევედრე, რომ თავი დავაღწიე კორიკანა მასპინ-
 ძლებს.

მართალი მითხრა ამხანაგმა, ახალ სამეფოში
 შედიხარო. დიად ჩინოვნიკობა სრულიად სხვა გვარი
 სამეფოა, არაფერში არა ჰგავს საზოგადოების სხვა
 წრეებს.

მკითხველი არ დაიჯერებს, ჩინოვნიკობაში
 თავისებური „კლასსთა ბრძოლა“ არსებობს, თავი-
 სებური სოციალური საკითხია გადასაწყვეტი. ჩინოვ-
 ნიკები განირჩევიან ერთმანეთისაგან „ღირსებით“,
 ე. ი. განიყოფებიან „კლასებად“. მაზრის უფრო-
 სი, „მიროვი სუღია“, „მიროვი პოსრედნიკი“, და
 „პოდატნი ინსპექტორი“ ეკუთვნიან მეექვსე კლასს,
 მაზრის ექიმები ერთი კლასსით უფრო დაბლა დგა-
 ნან, პრისტავი მერვე კლასის ჩინოვნიკია, მაზრის
 „აქციონი“ ვგონებ მეათესი და სხ. და ბოლოს
 მწერლები დგანან სულ უკანასკნელ საფეხურზე,
 ე. ი. მეოთხმეტე კლასს ეკუთვნიან.

მტკიეცედ ასრულებენ რუსის კანონების მეს
 სამე ტომის მუხლებს. იქ სწერია, რომ უფროსი
 კლ.სსის ჩინოვნიკს მეტი ღირსება აქვს, ვიდრე
 უმცროსი კლასისა, უფროს კლასისაინის ქალი-
 შვილს მეტი პატივისცემა ეკუთვნის, ვიდრე უმცროს
 კლასისაინის ცოლსა და სხვ. საზოგადოებაში თი-
 თვეული ჩინოვნიკი ცდილობს დაიჭიროს თავისი
 კლასის შესაფერი ადგილი და ზევიდან დაჰყურებს
 უფრო დაბალი კლასის მოხელეს. თავის მხრით
 უმდაბლესი კლასის ჩინოვნიკი ადგილს უთმობს
 უმაღლეს ღირსებიანს.

ასეთია ჩვეულება და, თუ ვინმე არ ემორჩი-
 ლება ამ წესს, ის ითვლება მემამბოხეთ, ავ კაცად,
 რომელიც ამღვრევს ჩინოვნიკურ მშვიდ, შეურყვეველ
 ცხოვრებას, ჩვენებურად რომა ვსთქვათ, დამყარე-
 ბულ ტბორეს.

ადამიანს ვერ ჩაუქრობ ერთ კარგ თვისებას,
 რომელიც მის გულის სიღრმეში ანთია, თანასწო-
 რობის გრძობას. დაბალ კლასისაინი ჩინოვნიკები
 ცდილობენ გაუთანასწორდნენ, თავი არ დააჩაგვ-
 რინონ იმ მაღალ ჩინოვნიკებს, რომელნიც იმათი
 პირდაპირი უფროსები არ არიან. მაგალითად, გა-
 მომძიებელი მეშვიდე კლასის ჩინოვნიკია, მაგრამ

თავს არ იმცირებს არც მაზრის უფროსის, არც სუ-
დიას და არც, ასე გასინჯეთ, ხან-და-ხან პროკუ-
რორის თანაშემწის წინაშეც კი.

რაკი გამომძიებელზე ჩამოვარდა ლაპარაკი,
ნება მიბოძეთ, ამ მოხელის ტიპი უფრო სრულიად
დავასურათო.

მაზრის გამომძიებელი! ოჰ, ღმერთო, რა შე-
სანიშნავი ტიპია! ნოზდრიოვი და ხლესტაკოვი,
ერთად შეზავებული! «Anfant terrible» («გიჟმაი») **წ. 1876 წ.**
მაზრის ქალაქისა, მაკდური მოარშიყე და დამრ-
ღვევი ჩინოვნიკის ოჯახური მკუდროებისა, პირ-
ველი მაკცეკვარი და გამამხიარულებელი სალონისა,
კარტის მოთამაშე, მოქეიფე და სხვა.

ეს მხოლოდ გარეგანი მხარეა. შინაგანი, სუ-
ლიერი განწყობილება გამომძიებლისა კი სულ სხვა
გვარი, მაგრამ სჯობს პირდაპირ შევუდგე სხვა-და-
სხვა ჯურის ტიპების აღწერას, რადგან მხოლოდ
მაშინ გამოირკვევა ნათლად გამომძიებელის სულიერ-
ი მდგომარეობა, მისი ზრახვა და მიდრეკილება,
მისი ღირსება და ნაკლი.

(გაგრძელება იქნება)

ექიმი.

პირველი პარტიალი „ნაროდნიკში“

(იხ. სურათები „ნიშადურის“ № 43)

ანთიმოზ გამყრელიძემ სწავლა დაამთავრა
ქუთ. გიმნაზიაში 1872 წ. და იქიდან გადავიდა
პეტერბ. სამხ. საექიმო აკადემიაში, სადაც გაერია
პროგრესიულ ნაროდნიკების ჯგუფში, რომელსაც
მიზნად ხალხის მწარე ხვედრის გაუმჯობესობა ჰქონ-
და დასახული და არსებულ წესწყობილების დამ-
ხობა. მეოთხე კურსიდან გამოვიდა და შეუდგა რე-
ალურ და პრაქტიკულ მუშაობას პარტიაში. ანთი-
მოზ სხვებთან ერთად შეიპყრეს და იგი მოხვდა
ეგრეთ წოდებულ „ორმოც-და-ათთა პროცესში“,
რომელშიაც გარეულ იყვნენ სხვათა შორის გ. ჟდანო-
ვიჩი და ი. ჯაბადარიც. 1878 წ. გასამართლეს — 7
წლის კატორღა მიუსაჯეს. მერე ციმბირში დაჰ-
ყო თითქმის ოცი წელწადი და ბევრი სიკეთე მო-
უტანა ადგილობრივ მცხოვრებთ თავის ცოდნით,
განსაკუთრებით კი ექიმობით. 1898 წ. გაანთავი-
სუფლეს, მაგრამ ისევ მალე შეიპყრეს, ხოლო წელ-
წადნახევარი იქ დაჰყო, მერე ჩამოვიდა სამშობლო-
ში — რაჭაში, სადაჲ დაავადყოფებული და დასუს-
ტებული გარდაიცვალა. ანთიმოზი ღვიძლი ძმა
აწინდელი პირველ გიმნაზიის დირექტორის ივანე
ევდოკისძე გამყრელიძისა.

ალექსანდრე ციციშვილმა სწავლა დაამთავ-
რა ტფილისის გიმნაზიაში, საიდანაც საზღვარ-გა-

რეთ გაემგზავრა და იქ სწავლობდა და მეცადინე-
ობდა სამს წელწადს. ჩამოვიდა რუსეთში **წ. 1876 წ.**
და მაშინათვე გაერია ესერების წრეში რომელიც
უკვე საზღვარ-გარეთიდან იცნობდნენ მთავრობა მს-
თვალყურს ადევნებდა და მოსკოვში სასტუმრო
„მეტროპოლი“ თავს დაესხა ჟანდარმერია გასა-
ხრეკად, ა. ციციშვილმა ჟანდარმის როტმისტრ-
დამბაჩა ესროლა. ეს პირველი მაგალითი იყო რუ-
სეთში, რომ მთავრობის აგენტებისთვის წინააღმდე-
გობა გაეწიათ იარაღით. ამის შემდეგ გაასამართ-
ლეს სხვებთან, ერთად ეგრედ წოდებულ „ორმოც-
და-ათთა პროცესში“ და მიუსაჯეს შვიდი წლი-
კატორღა. ციხეში მალე ნერვები აეშალა და შე-
ირყა. მთავრობამ მისი ვინაობა არ იცოდა და მი-
ტომ მიხვედრით 1876 წ. ტფილისში ჩამოიყვანე
მეტეხის ციხეში. აქ ანახულეს მშობლებმა და ნა-
თესავებმა და ისევ რუსეთში გაგზავნეს, სადაც გარ-
დაიცვალა სულით შერყეულთა საავადმყოფოში.

შოთა ბეჭდილებანი

რწმენის ძალა

(ენრიკ სენკვიჩის Guo vadis-გამო)

IV

Ex oriente lux! — ამბობდნენ რომაელები. მართ-
ლაც, სწორედ აღმოსავლეთიდან მიიღეს მცნება
რომელსაც უნდა შეემსუბუქებინა ცხოვრება (რო-
გორც მაშვრალი და დაჩაგრული ისე გალაღებუ-
ლი, ვითომც და ბედნიერი) ერის ნაწილებისა.

რომის სახელმწიფოს მცხოვრებთა უმრავლეს-
სობას ცხოვრების მეჯლისში წილად ხვდა უმწვერ-
ვალესი სიღარიბე... გონებითი წყევლია... შეუწ-
ყვეტილ ქედის ხრა ძალის წინაშე... მუდმივი ულ-
მობელი ჯაფა... მკაცრი, სასჯელი საზარი პატარ-
ჯგუფის მიერ შედგენილი დადგენილების დარღვე-
ვისთვის... ყველა ამის გვირგვინათ თვალზე შიში
გამო შეწყვეტილი ცრემლი, რადგან დადგენილ-
გრძნობის გაწესრიგებასაც კი ლამობდა.

საწყლები, მხოლოდ გულის სიღრმეში ლა ბე-
დავდნენ კვნესით ეოხრათ:

ჩვენს წუხილს, თქვენსა უსამართლობას
ვერ დაუფარავთ შთამომავლობას!

უმცირესი ნაწილი კი თითქოს ჰკუაზე ირე-
და: ძველი მცნების სიღარიბე, ეხლანდელი ცხო-
რების უმნიშვნელობა გულს უზარავდა მას; სასულ-
ველიც კი აღარ იყო რა; ყოველივე მოქმედება
გრძნობა, ისე მოსწყინდა ვისაც არ უშლიდნენ
მოქმედებას, ვისაც მისწრაფებათა, დაკმაყოფილებ-
საშუალება ჰქონდა, როგორც ძველი არა ერთხელ



გონილი მოტივი. „რალა ფასი აქვს სიკვდილს—
 ამობს პლინიუსი—თუ იგი უკვდავების დაწყებაა?
 სიკვდილი ერთად ერთი ჯილდოა, დაბადებით უბე-
 ლურის ადამიანისა. ჩვენ მოკლებულნი ვართ ბედ-
 ნიერებას არ დავიბადოთ და ნუ თუ უნდა დავ-
 გროთ იმედი, რომ ერთხელაც არის მოვისპობით“.

ამ დროს დაბერა ქარმა, თავისი ლომობიერო-
 ბით უსასტიკესმა; შორიდან მოისმა ხმა: ყველანი
 თანასწორნი უნდა ვიყოთ ამ ქვეყნად, რადგან უფ-
 ლის წინაშე ყველანი თანასწორნი ვართო; არ არ-
 ის უფლის მიერ არჩეული ერი, რადგან ყველას
 შეუძლიან ირწმუნოს და შეიყვაროს უფალი; შეი-
 ყვარე მოყვასი შენი, ვითარცა თავი თვისი და სხვ.
 და შეძრწუნდნენ მდგომარეობით ბედნიერნი,
 უსიკვდილოთ დატაკნი.

თუმცა მოდუნებული იყო მათი ცხოვრება,
 მაგრამ ფუფუნება მაინც სჯობდა გაჭირვებას,
 სჯობდა ყველასთან გათანასწორობას. მათ არ იცო-
 დნენ, თუ რა უებარი წამალი იყო ყოველივე მაშე-
 ლისთვის ახალი მცნება; ისინი მხოლოდ უყუ-
 რებდნენ, რამდენათ მათზე უფრო გაჭირვებაში იყო
 მზარველობა და უმრავლესობასთან გათანასწორე-
 ბის ყოველივე ძალით წინააღმდეგნენ. ახალ მცნე-
 ბას დასწამეს ცილი, თითქოს იგი შეუძლებელი ყო-
 ლიყო, თითქოს იგი არა აქაურს, მსოფლიურს
 ცხოვრებისთვის შეექმნას დიდებულს მასწავლებელს,
 რამდენ საიქიოსთვის; ხალხის უმეცრეობითაც ისარ-
 ჭობდნენ, გაავრცელეს რა ხმა, ყველა უნდა გაუ-
 რიავდეთ, რადგან მას ეროვნება არა სწამსო!

მაგრამ ვინც გაიგო მოძღვრის აზრი, სურვი-
 ლი, მისწრაფება განურჩევლად თავისი მდგომარე-
 ბისა და დამაბრკოლებელ მიზეზებისა აიღო
 იგივეთი მძიმე“. იმედი რომ მათი რწმენა გააბედ-
 ნიერებდა ქვეყანას აღიევდა მათ ძალას უღრტვინ-
 ლად გადეთანათ ყველა ის გამოუთქმელი წამე-
 ბა, რაც გამოიგონა გაბრაზებულმა გონებამ და გა-
 ვრცელებულმა გულმა. ხშირათ ასს, ორასს ახალი
 რწმენით აღზნებულს, უიარაღოს, წმინდა ცხოვ-
 რებისაგან დასუსტებულს, წინ აღუდგებოდა ათ-
 ვნიერ მეტი დამაშავი „გაბედ-
 ნიერებისა“—მაგრამ ამა-
 დ—ისინი ისევ წინ მიდიოდნენ, შეუდრეკელათ
 სიკვდილს თვალს უმართავდნენ და თუ რამე აწუ-
 ხდებდათ სიცოცხლის უკანასკნელ წამში მხოლოდ
 ის, რომ მეტი ვერ მოიმოქმედეს რწმენის გასავრ-
 ცელებლათ, რომ მათ, უბედურთათვის თავგადადე-
 ვილი იგივე უბედურები მტარვალთა ბრძანებით,
 სიკვდილით, მოსყიდვით, ქვას ესროდნენ...

ისევ იმედი, რომ ოდესღაც იქნება მცნება გა-
 ვრცელებსო—ათამამებდა მათ...

როცა საჭირო იყო გადაეწყვიტათ ეს კაზნი:
 „ეხლა თუ მერე?“ ან „მე თუ სხვამ?“—მეტი
 მათგანი თითქოს იმეორებსო დაბადების სიტყვებს,
 ამბობდა:

— „ვინ?— მე თუ არა?! ოდეს?—თუ არა
 ეხლა?!”

ეს რწმენა ასულდგმულებდა ლიგიას, მარკოსს
 საკვირველი არაფერია, რომ მათ ქედი მოახ-
 რევენეს ნერონს, პოპეას და თვით მომხიბვლელ
 პეტრონიუსს.

ნ. ლორთქიფანიძე.

მკითხველის აბუჩად აგდება*)

(იძულებული ვასუხი გახ. „ცხოვრების საკვის“ თანა-
 მშრომლებს).

ვისაც სწამს პირდაპირი წმინდა დანიშნულება ბეჭდუ-
 რი სიტყვისა, როგორც ტოლ-უპოვარი საშუალება კაცობ-
 რიობის საუკეთესო იდეების გასავრცელებლად, ვისაც იგი
 მიაჩნია არა კერძო პირების ავადმყოფურ ქვეყნა გრძობათა
 გამომახველად, არამედ ძვირფას საჩუქრად, სადაც უნაკლ-
 ლოდ უნდა აღიბეჭდებოდეს ხალხის, საზოგადოების, დალ-
 ხინება-დავალება, ვისაც ბეჭდური სიტყვა ტაკი-მასხარობა და
 უსაქმურთა თავშესაქცევი რამ არა ჰგონია, ვისაც უგვრძენია,
 რომ კაცობრიობის საუკეთესო მესვეურთ ბეჭდურ სიტყვის
 გასასპეტაკლებლად და, ზნობრივ პრინციპების ჩაქსოვით,—
 ასამაღლებლად შეუწირავთ თავისი პირადი კეთილდღეობა,
 არ დაუზოგავთ თავისი ძალ-ღონე, თავისი ნერვები და თვით
 სიცოცხლაც,—იმას, უბეჭველია, გულს უღონებს და სულს
 უშფოთებს ის პირად გრძობა-სურვილებზედ აშენებული სა-
 სირცხვეო კინკლაობა და მით მკითხველის აბუჩად აგდება,
 რასაც, საუბედუროთ, ფეხი მოუკიდია ჩვენში მოქმედ პო-
 ლიტკურ პარტიის ზოგიერთ წევრთა შორის და რომელთაც
 თვის სათარეშოთ გაუხდიათ, სხვათა შორის, ქართული პე-
 რიოდული გამოცემანი.

მე მესმის გაცხარებული მაგრამ თავაზიანი კამათი და
 უთანხმოება პრინციპიულ კითხვების გამორკვევის დროს:
 „აზრთა შეჯახებიდან იშვება ხოლმე ტეშმარიტება“, მაგრამ
 ისეთი უდიერათ მოპყრობა იდეურ მოპირის პირისადმი, ვიწ-
 რო ეგოისტურ გრძობათა გაღმერთება და ამ მიზნით მოწი-
 ნააღმდეგის ნათქვამ-ნამოქმედარის გადამახინჯება, სხვის
 რწმენისა და სულში მოურიდებლად ხელების ფათური, რის
 მოწმეცა ჩვენა ვართ,—რა არის თუ არა ავადმყოფური ექს-
 ცესები ჩვენი პრესისა!?. ეს ითქმის საზოგადოთ და განსა-
 კუთრებით მრავალ ჩვენებურ ეს-დეკ იდიოლოგთა შესახებ.
 სხვისი არ ვიცი და პირადათ მე ვაფასებ ჩვენებურ მარქსის-
 ტების, მესამე დასვლების, წარსულ ღვაწლს და მოქმედებას,
 როგორც ენერგიულ, ცოცხალ ნაკადულს, გაბედულათ შე-
 მოვარდნილ ჩვენს დაგოლვილ და მიყუჩებულ ცხოვრებაში;
 მრწამს მათი ნაღვაწი, რამდენათაც იგი ვითარდებოდა ნორ-

*) ეს წერილი პირველად გადაეცა დასაბეჭდათ გაზეთ
 „ამირანს“, რომელმაც სხვა და სხვა მიზეზების გამო, რომ-
 მელსაც უფრო ოპორტიუნუზში ჰქვია, იუარა დაებეჭდა. (ავტ).

მალურ, ობექტიურ მსგელობის საზღვრებში; მრწამს ეგრეთვე მარქსიზმის ძირითადი იდეა, რამდენათაც იგი გათვალისწინებული აქვს ჩემს შემეცნებას, მაგრამ როდესაც ხედავ უმრავლესობას თანამედროვე ეს-დეკებისას, რომელიც მარქსაც და იმის მოძღვრებას, ერთი მწერლისა არ იყოს, ცხვირსახოცად ხმარობენ მოპირდაპირის „დასამარცხებლად“—უნებულად გული მოგდით ასეთ თავხედობაზედ. ჩვენ გვესმის ადვლევება ს.-დ. იდეოლოგიებისა ბ. ხეობელის წერილებით გამოქვეყნებულ აღმაშფოთებელ ფაქტების შემდეგ, მაგრამ ამიტომ კაცმა სრულიად უნდა დაკარგოს ელემენტარული ლიტერატურული და ზნეობრივი ეთიკა მოპირისპირისადმი?! მე ამით ის არ მინდა ვსთქვა, რომ ყოველივე ბ. ხეობელის მიერ მოთხრობილი უმწიკვლო სიმართლეს წარმოადგენდეს (ბ. ხეობელი ხომ ჩვეულებრივი ადამიანია!), მაგრამ იმაზედ ადვილი რა არის, ბ-ბო, გაჰყვით სამართალში ავტორს, როგორც იგი გიწვევთ, დაუმტკიცოთ სიყალბე, ანუ თუ განზრახ ფაქტების დამახინჯება.—„პროვოკატორობა“, როგორც თქვენ ამბობთ, და მაშინ პირველათ მე, თქვენი უმორჩილესი მონა, ზიზღით პირ შევაქცევ ასეთ ადამიანის გათახსირებას. მაგრამ თქვენ დამდგარხართ თქვენ მიერ გატკეპნილ გზაზედ—დემაგოგიაზედ და აღარ ინდობთ, არამც თუ თქვენ მოპირდაპირეს, არამედ მკითხველთაც კი, რომელთაც ძალაუნებურათ მონაწილედა ხდით თქვენს უკადრის კინკლაობისას, იმის მაგიერ, რომ დააკმაყოფილოდ მკითხველის კანონიერი მოთხოვნილება—თქვენი მოვალეობა, და მიაწოდოთ სადი, ობექტიური განმარტება ათასგვარ საპირბოროტო კითხვების შესახებ.

ზოგ ესდევთა იდეოლოგიების ამავე უხამს საქციელზე ვუთითებდი ჩემს წერილში, რომელიც იყო მოთავსებული რუსულ გაზ. „საჯაკაზის“ № 80 და რაიც გამოიწვია ს.დ. რუსულივე გაზ „ნაშა უჩინის“ № 2-ში მოთავსებულმა ბ. ან-ის მეთაურმა, — „ტემარიტი ქართველების პრესას“ სთაუროით, ამ წერილის ავტორი, კარგათ ცნობილი ბ. ან-ი, რომელიც არა იშვიათად ბორცოდ ხმარობს თავის უტყუარ ნიჭს და მომზადებას, — ეტყობა ვერ დაკმაყოფილებულა იმ უდიერ და ლიტერატურულ ეთიკას მოკლებულ ლანძღვით, რათაც ის დღითიდღე უმასპინძლდება ს.-ფედ. ქართულ ენაზედ და მოუსურვებია ისეთივე სახელი „ულმობელ კრიტიკოსისა“ და „კოსმოპოლიტისა“ მოხვეჭა რუს ამხანაჟთა და მკითხველთა თვალშიაც. ის ხელ ადებით არწმუნებდა რუს მკითხველებს, რომ მთელი ქართული პრესა, (გარდა, რასაკერვლია, ს.-დ. გამოცემათა) არამც თუ ვიწრო შოვინისტური და შავრაზმულია, არამედ ბევრით დაბლა სდგას ამგვარსავე რუსულ გამოცემებზედო. ყველა ამას ბ. ან-ისწორდა პირველ თავის წერილში ზეპირად და ამასთანავე არც ერთი საბუთი არ მოჰყავდა. და ან ბ. ან-ისთვის რა საპირო იყო ნათქვამის დასაბუთება. სპარსული ხალიფებიც, როცა კი კადრულობენ თვის ხელქვეითებთან ბაასს, მოითხოვენ, რომ ყოველი მათი სიტყვა, რაც გინდ სიცრუის და სისულელის ბეჭედი აჯდეს, მიიღონ ბაჯალლო ოქროსაებრ და სულ „ბაალი ალა“ იძახონ...

„არც ერთი რუსული შავრაზმული გაზეთი ისრე არ დაცემულა და გათახსირებულა, როგორც ქართული პრესა, — ბრძანებს აღნიშნული ალა და განაგრძობს, — ტემარიტი რუსების მჯღაბნელები, ასე თუ ისე, იძულებულნი არიან ანგარიში გაუწიონ საზოგადოების აზრს. მაშინ, როდესაც, „ტემარიტი ქართველების (იგულისხმე სოც. ფედ.) პრესა თავის ლიტერატურულ მოღვაწეებადა სთვლის პროვოკაციას, ცილის

წამებას, ქორებს და სხვა“. (იხ. გაზ. ნაშა უჩინის № 1 ქვე კიდევ — ტემარიტი ქართველების მჯღაბნელები თავს თავისუფლად სთვლიან ყოველგვარი ლიტერატურული ზრდილობის და მწერლობის ეთიკის მოვალეობისაგან. დენათ მოურიდებლათ ლანძღავენ დე ვ ე ნ ი ლ თ და გ ვ ე ბ უ ლ თ (sic), მით ისინი მეტად ფასობენ საზოგადოების თვალში, როგორც ხედავთ რეაქციამ მოიპოვა საქმეში საიმედო მოკავშირე კრამოლასთან საბრძოლველად და სხ., სულ ამგვარ ჩვეულებრივ სოფიზმებითაა საყვანის წერილები, რა გასაკვირველია, რომ ბ. ანის ამ ფორმანის გამოვლის შემდეგ, შეუბანა ყველა ქველამ ს.-დ. ორგანოებმაც; სხვათა შორის მათი პლაკატი რუსულ ქუჩაზე „ეკალში“ (№ 1, 13 აპრილი) ხულობთ:

— რა განსხვავებაა სოც.-ფედერალისტების და პროვოკატორების მოქმედების შორის?

— მხოლოდ ის, რომ პირველნი სათვალთმაცხოცილისტურ ნიღაბს იფარებენ“.

და განა ერთი და ორი ასეთი მარგალიტებისა იმ ბატონებისაგან, რომლებიც მოითხოვენ „ლიტერატურული ზრდილობას და მწერლობის ეთიკას“?!

ჩვენს, ზემოდ მოხსენებულ, საპასუხო წერილში (იხ. ქვე № 80), ვაღვიარებდით რა ბ. ან-ის ნიჭს და მოღვაწეობას, რამდენადაც ის არ სცილდებოდა ობექტივ მსჯელობის საზღვრებს, ვუსაყვედურებდით მხოლოდ ბორცოდ ხმარობდა ნდობით რუსი მკითხველისა, რომ არ არის გაცნობილი ქართულ პრესის მსგელობას.

ჩვენი კადნიერება ბევრს არ იამა და ვთუ როგორ ვაბედა უბრალო მომაკვდავმა ალას სიტყვებზედო, სხვათა შორის, გუმინწინდელ № 9 გაზ. „რების სარკეში“, ვინმე ბ. მკითხველი საპასუხოდ ბედა, ექომავება რა თავის ალას — ანს, — ჩვენი ნათქვამი საბათილებლად მოჰყავს შემდეგი საბუთები ბ. ან-ის ნიჭის დასადასტურებლად, რომ „მთელი ქართველი პრესის დასადასტურებლად, რომ „მთელი ქართველი პრესის დასადასტურებლად და შავრაზმულია“; ბ. მკითხველს... „სხანს რომ მას (ე. ი. თქვენ უმორჩილეს მონას) გვეგება, რას ჰქვიან „ვიწრო-შოვინისტური მიზნებისა“, ამისთვის საპიროა, სანიმუშოთ, ორიოდ მათი მოვიყვანოთ. და ეს ორივე მაგალითი ყოველად დაგაგებულ ბ. მკითხველს ამოუგლეჯია უფრო „შადურიდან“ ერთს ასახელებს იმ სურათს, რომელიც მოქცეული „ნიშ.“ № 37, სადაც ნავთულდელი ფოდრაჩიკი ერეკება უმუშავარ ქართველ მუშებს და განსაკუთრებით სომხების; ამ სურათს აწერია „ნავთულ უმუშავარნი“. მეორე მაგალითად მოყვანილია იმავე წი დახატული ბ. სკ. „ტემარიტის გამოქვეყნების ისტორიის ქალაქის ტემარიტისაგან და ქვემოთ, ჩვენი მეზობლის ტაქტიკა“. მოჰყავს რა ეს ორი მაგალითი ბ. მკითხველს, პატრიურად გაიძახის: „ნიშნული“ ბით შოვინისტურ გზაზედ დგას და თითონაც შოვინისტურებს ქადაგებს... ასეთი სურათების მოთავსება უფრო არ ნიშნავს ვიწრო შოვინისტურ მიმდინარეობას ამით ვეღვ მუშების შეგნებულ ნაწილს არ ამხედრებს „ნიშნული“ საზოგადოთ სომხებზე გვიპასუხებთ ბ. მკითხველი“...

ხომ ხედავთ, რა ჩინებული მაგალითებით „ნიშნული“ ბ. მკითხველმა, რომ მთელი ქართული

ვიწრო-შოვინისტური და შავრაზმული! ცოტადენი
 ვამოთ და დევთანამოთ ბ. მკითხველს, რომ აღნიშ-
 ნული მაგალითები ადა ტურებენ ბ. მკითხველის სიტყვებს
 ესტყვათ „ნიშნული“ შავრაზმული გაზეთია, მერე, გა-
 მთელი ქართული პრესა „ნიშნულში“ გამოიხატე-
 ამ გვარ ლოდიკას რომ მიესდროთ, იმ დასკვნამდინაც მი-
 ლთ, რომ, რადგანაც ბ. მკითხველი სისულელეს, ან თუ
 ბრძენს ლაპარაკობს, მაზასადამე მთელი ის ბანაი, ან თუ
 რე, რომელსაც ბ. მკითხველი ეკუთვნის, მთლად სულელე-
 სგან, ან თუ ბრძენთაგან შესდგება. ასრეთი სინიდი-
 ერი მსჯელობა ბ. მკითხველისთვისავე დაგვიღოცნია
 და სჯობს შევეხოთ თვით მაგალითებს. ჯერ საჭიროდა
 თვლი მოვახსენო ბ. მკითხველს, რომ ჩვენ თითონ სავე-
 თით არ თანავუგრძნობთ „ნიშნულში“ მოთავსებულ ზო-
 ვიერთ წერილებს, მაგ. ი. ჭავჭავაძის მკვლელების შესახებ
 მათეფისა, იხ. „ნიშ.“ № 38, აგრეთვე ზოგიერთ
 წერილებს, მოთავსებულ ქუთათურ გაზ. „შრომაში“, მაგრამ
 თუ ერთი-ორი წერილი, ან თუ ერთი-ორი ფრაზა საქმარი-
 სა, რომ მთელი ორგანო და მით უმეტეს მთელი პრესა
 შავრაზმულათ მონათლათ. ან თუ რა არის გასაძიცი თქვენ
 მიერ მოყვანილ ორ მაგალითში? თქვენ თითონ აღვიარებთ,
 რომ აღნიშნულ მაგალითებს თუმცა ჰქონდათ ადგილი, მაგ-
 ამ „რა შუაშია სომხები საქართველო, როგორც
 თუ და მათი ტაქტიკა? განა სომხებში არ მოიპოვებინა ისე-
 უბები, რომლებიც ქართველებს ზიზღით არ უტყვიან და
 მრ იქით ამხანაგურად ეპყრობიან. ახლა ვკითხვით გი-
 ველს: „ნიშნულში“ მოთავსებული ეს ორი სურათი
 ბრძენს თუ არა ვიწრო შოვინისტურ მინდინარეობას ქარ-
 თულ პრესაში და სამართლიანობა მოითხოვს ბ. გი-
 ველმა სიმართლე უთხრას „ზაკავაზიეს“ რუს მკითხვე-
 ლს.
 დამზედით, ბ. მკითხველო, და ცოტადენი გულს
 დაუხიეთ, თორემ მაგეთმა ადღელებამ შეიძლება ცუდი გავ-
 ენა იქონიოს თქვენს ჯანმრთელობაზე; აგრეთვე მხედვე-
 ლობაში იქონიეთ, რომ საქმე მოპირდაპირესთანა გაქვთ, რო-
 ველსაც შეუძლიან კბილი გაუშინჯოს თქვენს სიფიშუმებს.
 ნეტავი თუ საიდგან გამოიყვანეთ ის დასკვნა, რომ
 თქვენ „ნიშნულში“ უდიკრათ ეპყრობა მთელი სომხის
 რს? ჩვენ დროში არ მოიპოვება, არამც თუ პროგრესიუ-
 თი ორგანო, ისეთი შეუგნებელი ადამიანიც (თუ განზრახარ
 მდღეუტობს), რომელიც თავს არ იხრიდეს წინაშე, საზო-
 ლდოთ, მშრომელ ხალხისა (რომელ ეროვნებისაც ვინდა
 გულს იგი), რომლის ძარღვებიც ატრიალებს მთელი კაცობ-
 რების ჩარხს. რამ სწამდეს, რომ ერთა სოლიდარობა არ-
 უტყუარი საწინდარი საერთო მხარის, ტერიტორიის, აყ-
 ვებისა. თქვენ ხომ ჰქადაგებთ ბრძოლას საზოგადოთ ბურ-
 ვა-კაპიტალისტების წინააღმდეგ: თქვენ ხომ სასტიკათ ჰკიც-
 ვთ ქართველ კაპიტალისტების საქციელს, რატომ მაგეთი-
 თვლით არ უყურებთ და იმავე გაბედულობით არა
 იცხავთ სომეხთა (ხალხს კი არა) კაპიტალისტ მო-
 ვარადარებს, რომელთაგანაც უმთავრესად და ფაქტიურად
 არის კავკასიაში შემოჭრილი მშრომელი ხალხი. თქვენ მიერ
 მოყვანილ მაგალითებში ხომ მხოლოდ სომხების კაპი-
 ტალისტები და გაბატონებული ნაწილია გაკიცხული და
 თქვენ ეს რათ გაუფოთებთ, რტომ გინდათ იანგებ თვალები
 და უადგილოთ კოსმოპოლიტის სამსახელში გვე-
 თოთ? არის თუ არა საჭირო ბრძოლა ზემოთ აღნიშნულ
 მართა წინაშე? და თუ არის, მაშ რადათა ჰკიცხავთ „ნიშ-
 ნულში“

თქვენი თავისებური კოსმოპოლიტობით სამსახურს
 უწყევთ და ახარებთ იმავე სომხის კაპიტალისტებს, რომელთა
 წინააღმდეგათაც ბრძოლაა საჭირო. იმათვე კაპიტალისტებს
 აღნიშნული სომხის კაპიტალისტები ისეთი იეზუიტური ლი-
 მილათ ტაშს გიკრავენ; იმიტომ არის, რომ სიამოვნებით
 გადაბეჭდა თქვენი ეგ წერილი (თავისი განმარტებებით)
 „ლისტოკის“ რედაქტორმა ხაჩატუროვმა (იხ. ტრფლ. ლისტ.
 № 102) ნუ თუ თქვენი და ხაჩატუროვების და, არა იშვი-
 თად, გაზ. „გოლოს კავკ.“ აზრთა სოლიდარობა მანც
 არაფერს ეუბნება თქვენ თავმოყვარეობას და ჩირქს არა
 სცხებს თქვენს პრინციპებს, თქვენს იდეალს! კაცია და გუ-
 ნებაო, მაგრამ მკითხველი საზოგადოება მანც შეიბრალებთ!..

გ. ა-ცხელი.

მკირე განმარტება

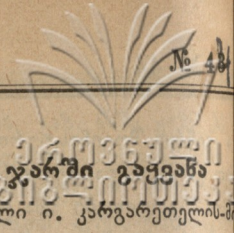
ქართულ მუსიკალურ ხელოვნების იუარყოფა
 ჩვენი ხალხის ცხოვრებაში კულტურის შებლაღვა
 იქნება, წინმსვლელობის ჩამორჩენა და სხვა არა-
 ფერი, ვინაიდგან ყოველგვარი ხელოვნება, მუსიკაა
 იგი თუ სხვა რამ ერთად ერთი ღერძია პროგრესისა,
 ერთ-ერთი ღონისძიებაა სოციალურის ურთი-ერთო-
 ბის დასამყარებლად; ხოლო მუსიკას,—როგორც
 ისეთი ხელოვნებას, რომლის მოქმედების სფერაც
 ისე უხლოვდება სულის ძვრათა სამფლობელოს,
 ე. ი. იმ სამფლობელოს, საცა ჩნდება და ისახება
 სიმპატია და ანტიპატია,—უფრო მეტი და განსა-
 კუთრებული მნიშვნელობა აქვს საზოგადოების-
 თვის.

ქართული სახალხო სიმღერის შესწავლა, მზრუნ-
 ვილობა მის ჰანგზედ, რომელიც, ჩემის ღრმა რწმე-
 ნით, ქვაკუთხედათ უნდა დაედოს მომავალი ქარ-
 თულ საერო მუსიკას,—უგულვებელყოფილია და
 ყველასგან მივიწყებული; მის შესასწავლად ან
 სულ არაფერი გაკეთებულა და, თუ გაკეთებულა,
 ისიც მცირე რამ. ამ რამდენიმე წლის წინად და-
 არსდა ფილარმონული საზოგადოებაც, რომელმაც
 დაისახა ხალხური სიმღერა გალობის შეკრება, მისი
 შესწავლა და განვითარება. ამ საზოგადოების და-
 არსებამ ყველას გულს იმედი გაუღვიძა, მაგრამ
 სამწუხაროდ უსადსრობამ, როგორც არა ერთხელ
 თქმულა მიზნის აღსრულებას ხელი შეუშალა.

დღეს ჩვენ განვიზრახეთ ჟურ. „ნიშნულში“
 ფურცლებზედ დრო გამოშვებით ვბეჭდოთ ხოლმე
 მთელი რიგი ქართული სახალხო სიმღერებისა, ჩვენ
 მიერ ხალხში შეკრებილი.

და ვითხოვთ მკითხველისგან ეს ჩვენი განზ-
 რახვა ისე ჩავითვალოს, როგორც სურვილი მცი-
 რე სამსახურის გაწევისა სახალხო ჰანგების მოსაგ-
 როვებლად. ჩვენ სრულებით კმაყოფილნი ვიქ-
 ნებით, თუ ჩვენი ნაშრომი მასალად მანც გამოად-
 გება შემდეგში ეროვნულ მუსიკის ასპარეზზედ მო-
 ღვაწით.

ი. კარგარეთელი.



№ 2.

ჯარუი გაყვანა

(ჩაწერილი ი. კარგარეთელის მიერ)

[ჩაწერილი ი. კარგარეთელის-მ.

გყვავს მი - ლე - ბუ ლი გყვავს მი - ლე - ბუ - ლი

რუს - თა ხელმ - წი - ფე ჰო ვა - რაი - და

ჰო - რი დი - ლა ვაი და ჰოი ვა - რა და.

გყვავს მიღებული
რუსთა ხელმწიფე
მამულის შვილათ
და ზატრანათა;
გვთხოვა სალდათი
გვეტონა ტუფილი,
რას ვიფიქრებდით,
არ უგდეთ უური.
აღ შკათათვესა
დაგვესხენ თავსა,
ჭკრეფენ სალდათის
კომლზედა კაცსა,
მათი დედები
იხლენ თამას:
ვერა, ვერ მოგცემთ
ჩვენ ამ ერთს ვაჟსა,
ეს რომ თქვენ მოგცემთ
სახლმა რა ქნასა,
უსიკვდილოდაც
დავიხრეთ თავსა;
ვერ გავუკრებით
ჩვენ მიწა-წყალსა,
სხვაგან ვერ ჩვერით
ჩვენს ხორცს და ძვალს

მ ზ ე ს

(ვუძღვნი „კ-ს“).

მზე კვლავ მინათებს, მილიმის
გულში მისახავს იმედსა;
ბნელი პირბადე მოცხსნა
სულის შემხუთველ შავებდას.
მაკმარა მწარე ტანჯვანი,
კრემლი მომხოცა თვალზედა;
გულიდან ლოდი მომეშვა
ვხარობ უხვ ბედ-იღბალზედა!
სხივებო, ტურუათ მნათენო,
ნუ დაზოგთ ჩემთვის სიცხოვლეს:
ერთხელ სიამე მოჰმადლეთ
ჩემს ძაღლ-უმადურს სიცოცხლეს!
დევნილის გულის პასუხის,
ხომ იცით, არ სურთ ვაგება!
რას მემართლებით, თქვენ მაინც
მაშორეთ ტანჯვა-ვაგება.

დემსა მრგველი.

წერილი რედაქციის მიმართ.

ბ. რედაქტორო! „ნიშადური“-ს 34 №-ში
ქდილი იყო სალციხიდან კორესზონდენტია ვიღაც
რამანი“-ს, სხვათა შორის ეხება ჩემს პირფარებს
ცხადებ, რომ უფაველივე ურამანის მიერ თქმული
დისო ჭორი და ცილისწამებაა.

რას საბუთით ხელმძღვანელობდა ნეტა ბ.ნი
ნი“ ჩემი შეურაცხყოფისათვის? ვთხოვ ახსნას
და ვაუკარუდ დამიმტკიცოს რასაც ჩემზე სწერს;
ნაადმიდევ შემთხვევაში იძულებული ვარ მასთვის
მივცე იგი. ვადას რე კვირეს ვაძლე დღიდან ამ
ღის გამოცხადებისა; თუ ვინცთაა ავტორმა დანი
დრამდე არ შეასრულა ჩემი დავალება, მაშინ იგი
რედ და ცილისწამებულად იქნება მონათლული.

„ხანუმა“.

რედაქტორ-გამომც. ვალერიან გუნიო.